

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Studies

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

Katedra psychologie a speciální pedagogiky

Bakalářská práce

Adjustační problémy imigrantů

Vypracoval: Jiří Zevl

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Helena Zášková, CSc.

České Budějovice 2015

Abstrakt

Bakalářská práce se zaměřuje na téma "Adjustační problémy imigrantů".

V teoretické části vysvětlují základní pojmy, jako například migrace, imigrace, emigrace, migrant aj. Také se snažím osvětlit důvody, které migranty vedou ke stěhování do "cizích" zemí. Dále pak zmiňuji konkrétní problémy, na které mohou imigranti u nás narazit: od řízení o udělení mezinárodní ochrany a bydlení přes výuku češtiny a seznámení se s reáliemi naší země až po dimenze jejich sociální integrace.

Zmiňuji i původ jednotlivých národnostních menšin: například Slováků u nás žije velký počet od dob společné federace. S pádem komunismu po roce 1989 se rozdělila na Českou republiku a Slovenskou republiku. I po čtvrtstoletí od této události se oba naše národy stále navzájem vnímají jako blízce příbuzné. Stále více se sbližujeme i s ostatními národnostními menšinami žijícími u nás - například s Ukrajinci nebo s Vietnamci. Ti už v ČR žijí po několik generací. Tato bakalářská práce probírá všednodenní problémy imigrantů v našem (pro ně cizím) prostředí, aby čtenáři ukázala, že imigranti nejsou pouze "oni", "cizinci", ale normální lidé s běžnými problémy, kteří si zaslouží stejnou pozornost jako majoritní společnost.

To potvrzuje i praktická část práce věnovaná výzkumu mezi polskými a slovenskými migranty v Moravskoslezském a Středočeském kraji. Podle jeho výsledků si můžeme vytvořit obraz o jejich klíčových charakteristikách. Respondenti odpovídali formou dotazníků, které mezi ně byly rozděleny metodou sněhové koule v rámci mezinárodního projektu COST.

Tato bakalářská práce by mohla sloužit studentům, kteří se zabývají tématem mezinárodní migrace, ať už v rámci odborně zaměřeného studijního oboru jako materiál k doplnění informací čtivou formou, nebo pro rozšíření obzorů ve vlastním volném čase.

Klíčová slova: Migrace, migranti, cizinci, Poláci, Slováci, Vietnamci

Abstract

The Bachelor thesis focuses on the topic “adjusting problems of migrants“.

In the theoretical part I explain the basic terms, such as “migration“, “immigration“, “emigration“, “migrant“ etc. I also try to enlighten the reasons for migrants moving into foreign countries. Further on I provide particular problems which immigrants might face in our country: starting with the process of gaining international security, accomodation, learning czech language and facts about our country, through to the dimension of their social integration.

I also mention the origin of each national minority: for instance, since the era of common federation there lives a great number of slovakian people in the czech republic. After the fall of communism in 1989 the federation has devided into the Czech republic and Slovakia. Still, 25 years after this historic event our nations perceive each other as a close relative. We bring ourselves closer to other national minorities such as Ukrainians or Vietnamese. They have been living in the Czech republic for several generations. This Bachelor thesis considers daily problems of immigrants in our (strange for them) area, to show the reader that immigrants are not just “they“, “strangers“, but completely normal people with ordinary difficulties, who deserve the same attention as the major society.

It is proved by the practical part of the work, devoted to a research among polish and slovakian migrants in Moravian-Silesian and Central Bohemian region. According to the results we can make a picture of the key characteristics. The respondents answered questionnaires given to them by the method of snowball sampling during an international project called COST.

The bachelor thesis could be useful for students concerned with migration.

Key words: Migration, Migrants, Foreigners, Poles, Slovaks, Vietnamese

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 13. 8. 2015

.....

Jiří Zevl

Poděkování

Děkuji paní doc. PhDr. Heleně Záškové, CSc. za cenné rady a informace a za její milý, laskavý a vstřícný přístup ke mně. Dále bych rád poděkoval všem lidem, kteří s touto bakalářskou prací zdánlivě vůbec nesouvisí, ale kteří větší či menší měrou přispěli k tomu, kde se dnes nacházím.

Obsah

Adjustační problémy imigrantů	1
Abstrakt.....	2
Abstract.....	3
Prohlášení	4
Poděkování	5
Úvod.....	7
1 Teoretická část	8
1.1 Vymezení základních pojmů.....	8
1.2 Příčiny migrace obyvatelstva	10
1.3 Problémy imigrantů v českých zemích	13
1.3.1 Mezinárodní ochrana (azyl).....	14
1.3.2 Cizinci a nabývání českého občanství.....	15
1.4 Sociální integrace přistěhovalců	16
1.4.1 Strukturální dimenze sociální integrace	17
1.4.2 Kulturní dimenze sociální integrace.....	20
1.4.3 Interaktivní dimenze sociální integrace.....	22
1.4.4 Identifikační dimenze sociální integrace	22
1.5 Imigranti v České republice	22
1.5.1 Původ přistěhovalců směřujících do České republiky.....	24
1.5.2 Cílové oblasti migrantů na českém území.....	25
1.6 Cizinci na pracovním trhu v České republice a jejich pozice	27
1.7 Cizinci v českém sociálním systému.....	28
1.7.1 Sociální pojištění a důchody cizinců	28
1.7.2 Státní politika zaměstnanosti z pohledu cizinců.....	29
1.7.3 Státní sociální podpora a další formy sociální pomoci cizincům.....	30
1.7.4 Zdravotní pojištění cizinců	31
1.8 Cesta za lepším životem.....	31
2 Cíl práce, hypotézy a metodika.....	34

2.1 Cíl.....	34
2.2 Hypotézy	34
2.3 Metodika	34
2.3.1 Použité metody	34
2.3.2 Respondenti	35
3 Výsledky	36
4 Diskuse.....	54
4.1 Diskuse k hypotéze 1	54
4.2 Diskuse k hypotéze 2	56
4.3 Shrnutí.....	58
6 Seznam použité literatury	61

Úvod

V současném světě je jedním z nejrozšířenějších problémů migrace, která bezprostředně souvisí s trendem globalizace. Lidstvo migruje už od počátku věků, v jedenadvacátém století, propojeném tištěnými, obrazovými, zvukovými a elektronickými médii, internetem a dopravou, usnadňujícími komunikaci a zkracujícími vzdálenosti, je však tato problematika zjevnější a je očividnější, a proto se stává důležitým předmětem veřejných mezinárodních diskusí. Lidstvo tak intenzivněji vnímá problémy migrantů nejen jako jednotlivců, ale i v měřítku různých komunit a národnostních menšin. I po imigraci jsou ve své cílové zemi migranti vystaveni spoustě nových problémů a starostí, které jsou zde nuceni zvládnout. Nemluvíme však pouze o problémech prvotních, ale i o těch, jež se přenášejí na jejich následující generace.

A právě problémy imigrantů se zabývám ve své bakalářské práci. V teoretické části práce se věnuji historickému vývoji migrace na českém (potažmo československém) území v průběhu dvacátého a na začátku jedenadvacátého století a výše zmíněným problémům imigrantů - ať už se jedná o komunikaci s úřady ztíženou neznalostí našeho jazyka, kulturní a náboženskou odlišností, nutností začlenění do většinové společnosti a přijetí jejich názorů, hodnot a tradic, ale zároveň i o problematiku multikulturalismu a nutnosti tolerance názorů odlišných od většinové společnosti. V následujícím textu se zaměřuji například na sociální a vzdělávací systém, státní politiku, kulturní a sociální začlenění nebo na pracovní trh v souvislosti s imigranty.

Praktickou část jsem věnoval dotazníkovému šetření mezi imigranty v Ostravě, kteří se do České republiky přistěhovali za prací. Jedná se o dotazníky, které respondenti vyplňovali anonymně pod hlavičkou projektu "Sociální determinanty a jejich vliv na zdraví emigrantů žijících v České republice", který je financován agenturou COST ("European Cooperation in Science and Technology"). Tyto dotazníky jsem získal díky své spolupráci na tomto projektu. Výsledky šetření jsem zadával do tabulek a podařilo se mi tak ukázat konkrétní problémy konkrétních lidí a upozornit tak na jejich každodenní starosti v běžném životě.

1 Teoretická část

1.1 Vymezení základních pojmů

Na začátek své bakalářské práce bych nejdříve rád objasnil pojmy “*adjustace, imigrant, migrace, emigrace, uprchlík...*”

Adjustaci slovník cizích slov (27) definuje jakožto *vybavení vším potřebným, přípravu k činnosti; behaviorální proces, kterým jedinec utváří rovnováhu mezi konfliktními potřebami anebo mezi potřebami a překážkami vnějšího okolí*. Imigrant je podle stejného zdroje *přistěhovalec*. A právě problémy týkající se nejen fyzické vybavenosti lidí, kteří se do naší země stěhují ze zahraničí (problémy s majetkem v nové zemi), ale především rozporem mezi jejich potřebami a překážkami z vnějšího okolí, kterým jsou přistěhovanci v České republice vystavováni, a jejich reakcemi na tyto problémové situace, se budu zabývat v této své práci.

V práci, ve které se zabývám adjustačními problémy imigrantů, je jistě důležité objasnit rozdíl mezi pojmy *azyl* a *uprchlictví*.

Status azylanta a pravidla a podmínky pro jeho uznání řeší každý stát individuálně ve svých vlastních zákonech. Zároveň je mnohem starší než status uprchlictví - první zmínky o statusu azylanta pocházejí už z období starověku.

Pravidla ohledně uprchlictví si neurčují samy jednotlivé státy, ale vycházejí z mezinárodních úmluv, které je stanovují. Konkrétně se jedná o Úmluvu o právním postavení uprchlíků z roku 1951 (23) a Newyorský protokol (takzvaná Ženevská úmluva) (23), který se k ní váže. Z data vydání a podepsání těchto úmluv je patrné, že narozdíl od azylu se jedná o novodobou instituci a mezinárodní smlouvu (Jednotlivé státy se totiž k jejímu plnění zavázaly).

Institut azylu a uprchlictví je dnes uplatňován 144 státy světa, které ho nejčastěji zakomponovávají do svých ústav v podobě zákonů. K těmto státům se řadí i Česká republika, která tyto instituty zmiňuje v článku 43 Listiny základních práv a svobod (17).

Azylem se v rámci české legislativy zabývá zákon č. 325/1999 sb., o azylu. Konkrétně „*upravuje oblast mezinárodní ochrany, tj. zejména vymezuje základní pojmy - projev úmyslu žádat o mezinárodní ochranu, žádost o udělení mezinárodní ochrany, žadatel o udělení mezinárodní ochrany, azylant, osoba požívající doplňkové ochrany, pojem pronásledování - dále pak vymezuje formy mezinárodní ochrany (azyl a doplňkovou ochranu), její druhy (...) a podmínky jejího získání a důvody pro odnětí či zánik uvedených forem mezinárodní ochrany. Upravuje přijímací podmínky pro žadatele o udělení mezinárodní ochrany a pobytové podmínky azylantů a osob s udělenou doplňkovou ochranou, tj. zejména jejich práva a povinnosti spojené s pobytem na území České republiky, správním řízením jako takovým, jejich postavením v rámci sociálního či zdravotního systému, úpravou pobytu v azylových zařízeních, možnost finančních příspěvků, atd. Obsahuje rovněž úpravu a právní základ pro vydávání dokladů žadatelům o udělení mezinárodní ochrany, azylantům a osobám požívajícím doplňkové ochrany. Definiuje státní integrační program, kompetence orgánů státu působících v oblasti mezinárodní ochrany a azylová zařízení.*” (18)

Pojem *uprchlík* definuje terminologický slovník na webových stránkách Ministerstva vnitra České republiky jako státního „*příslušníka třetí země, jemuž bylo přiznáno právní postavení uprchlíka ve smyslu Ženevské úmluvy a který je oprávněn pobývat na území členského státu. V ČR je osoba, které bylo přiznáno postavení uprchlíka, označována jako azylant*“ . (20)

Pojem *migrace* znamená podle slovníku cizích slov *přemísťování, stěhování, přecházení, změnu místa pobytu* (28). S migrací souvisí slova *emigrace*, tedy „*vystěhovalectví, vyhnanství či vynucený pobyt v cizině* (28), *imigrace* neboli *přistěhovalectví* či *přistěhování*(28), *imigrant*, což je podle téhož zdroje označení pro *přistěhovalce* (28) a *emigrant*, značící *vystěhovalce, vyhnance a vyhoštěnce* (28).

Migrace má v ideálním případě přínos nejen pro samotného migranta, ale i pro zemi, ze které pochází, a pro zemi, do které emigroval. Jedná se hlavně o přínos ekonomický, který je pro Českou republiku nezanedbatelný. Podle Rákoczyové a Trboly se přistěhovanci zde pracující totiž podílí na ekonomické produkci i na spotřebě,

přispívají do redistribučních toků (daňové a sociální odvody). Navíc alespoň do určité míry, i když zřejmě relativně nízké (...), „*přispívají k řešení problémů spojených s demografickým vývojem, neboť svoji demografickou strukturou a vysokou zaměstnaností ovlivňují proces stárnutí populace a s ním spojená rizika udržitelnosti systému sociální ochrany*“ (24) . Další oblasti, které mohou být díky přítomnosti přistěhovalců pro hostitelskou zemi obohacující, jsou oblast kulturní a sociální.

Zvyšující se počet imigrantů však může pro hostitelskou zemi znamenat i určitá rizika. Mezi nejčastěji zmiňovaná rizika patří riziko radikalizace a mobilizace etnických minorit. Na druhé straně v tomto případě hrozí posílení nacionalistických a xenofobních názorů a postojů společenské většiny. Pak může dojít i k polarizaci a celkové dezintegraci, která někdy bývá označována jako *paralelní společnost*. V podstatě dochází k oddělení národnostní a etnické menšiny od většinové společnosti. Znamená to neúspěšnou integraci přistěhovalců a jejich vytlačení na okraj hostitelské společnosti. Důležité je uvědomit si, že sociální integrace je složitý všestranný proces, jehož úspěšnost ovlivňuje řada okolností. Hostitelská společnost působí v rámci sociální integrace cizinců svými postoji na menšiny a jejich odlišnosti od tuzemců - ať už se jedná o odlišnosti rasové, etnické nebo kulturní. Svůj význam má i nastavení integrační a migrační politiky, ekonomická situace státu, jeho otevřenost, vzdělávací systém atd. Významnou roli v procesu integrace samozřejmě hraje i charakter imigrantů a jejich aktivity. Důležité je též poukázat na případnou rozvinutost a charakter etnických komunit v původní zemi přistěhovalců a jejich zájem o integraci do většinové společnosti v nové zemi jejich pobytu.

1.2 Příčiny migrace obyvatelstva

Co vlastně do České republiky imigranty tolik přitahuje? Donedávna to byly například „*nesoulad mezi nabídkou a poptávkou pracovní síly na trhu práce, vysoká cena práce, nízká motivace domácí populace pracovat v určitých profesích, nízká prostorová mobilita a flexibilita pracovní síly stejně jako všeobecná tolerance neoprávněných ekonomických aktivit ve veřejnosti*“ . (7)

Pracovní, respektive ekonomické důvody vedou k opouštění jejich země například mladé Poláky. Podle Českého rozhlasu *„hrozí Polsku vylidňování. Varují před tím demografové. Nová studie potvrzuje, že za práci chce vycestovat dalších 1,3 milionu hlavně mladých Poláků“*. (5)

Zajímavá je situace České republiky ve srovnání s ostatními středo- a východoevropskými zeměmi bývalého sovětského bloku. Ta je totiž v jistém úhlu pohledu výjimečná. To zjistíme při porovnání absolutních počtů přistěhovalců, relativní výše migračního salda a podílu cizinců na celkové populaci. Česká republika je tak v rámci tohoto regionu pro migrační aktivity velmi zajímavá a atraktivní. Koncem prvního desetiletí jednadvacátého století patřila pro migranty Česká republika k vůbec nejatraktivnějším zemím Evropské unie. Vedle České republiky patří k evropským zemím atraktivním pro imigranty Slovinsko, Maďarsko a Slovensko. Na opačné straně pomyslného žebříčku se nacházejí pobaltské země, Bulharsko, Rumunsko a Polsko, odkud obyvatelé nejčastěji odcházejí.

Jak píše Yana Leontiyeva na Sociowebu: *„Česká republika je výrazně odlišná od ostatních nových členských zemí EU v tom smyslu, že již řadu let patří ke státům s nejintenzivnějším nárůstem zahraniční populace a v blízké době tento rostoucí trend pravděpodobně bude přetrvávat.“* (15) Jak se česká populace staví k cizincům trvale žijícím na našem území a k jejich rodinám? Podle výše zmíněné Yany Leontiyevy nejsou zatím Češi k imigrantům narozdíl od západních sousedů otevřeně nedůvěřiví a nepřátelští. Jsou však tu patrné předsudky a stereotypy vedoucí k netoleranci vůči imigrantům. Především se Češi obávají konkurence na trhu práce právě z řad přistěhovalců, kteří jsou v mnoha případech ochotni vykonat tutéž práci za nižší cenu a pro firmy jsou tak z ekonomického hlediska výhodnější.

V souvislosti s náhledem Čechů na jiné národnosti je dobré zmínit příspěvek Martina Vávry na Sociowebu, ve kterém autor tvrdí, že pohled nejen Čechů na jiné národnosti ovlivňuje spousta různorodých faktorů. Jsou jimi například vzdělání, životní úroveň a čistý měsíční příjem domácnosti. Obecně zde platí, že lidé s vyšším vzděláním hodnotí ostatní etnika a národnosti lépe. Vzdělání je ovlivňuje jednak přímo (to znamená, že množství podaných informací a větší všeobecný přehled u vzdělanějších

lidí odbourává jejich předsudky a stereotypy), jednak nepřímo (vzdělanější lidé mají větší povědomí o tom, co se sluší a patří - co od nich daná společnost očekává). Jedná se tedy o jakousi “sociální žádoucnost” (do češtiny převzato z anglického termínu “social desirability”), kterou se lidé snaží naplnit tím více, čím vyšší úrovně dosahuje jejich vzdělání. Co se týká vztahu Čechů k imigrantům, vyjadřují se k této skupině vesměs kladně. Většina lidí, kteří se zúčastnili průzkumů na toto téma, dokonce vyjádřilo ochotu nějakým způsobem uprchlíkům pomoci.

Na základě mnoha průzkumů, které na toto téma byly provedeny, bylo zjištěno, že náhled obyvatel dané země je na ostatní národnosti jiný. Z toho logicky vyplývá, že nejen adjustační, ale veškeré problémy imigrantů po přistěhování do nové země jsou spjaté s jejich rasou a národností. Jeden z těchto průzkumů probíhal i v lednu roku 2015 v České republice. Z něj vzešel žebříček pětadvaceti národností, které Češi považují za své nejoblíbenější. V první pětce se umístili Slováci, Francouzi, Švédové, Rakušané a Britové. Celý žebříček oblíbenosti jednotlivých národností mezi Čechy naopak uzavírají Palestinci, Syřané, Iráčané, Afghánci a Íránci. Poláci se umístili v oblíbenosti ostatních národů mezi Čechy na dvanáctém místě. (31) Podle průzkumu jsou tedy mezi Čechy nejoblíbenější obyvatelé ze středoevropských a západoevropských zemí. Naopak by se dalo říct, že mezi Čechy nejméně oblíbené jsou národy Blízkého a Středního východu.

A jaké jsou vlastně důvody vedoucí k vyšší nebo nižší oblíbenosti mezi národy navzájem? (Mluvíme samozřejmě o mírovém stavu mezi dvěma určitými státy.) Jedním z faktorů, ovlivňujících vzájemné vztahy mezi národy, je trh práce - respektive obava z jeho přeplnění imigranty a z nedostatku poptávky po pracovních silách v řadách vlastních občanů. Zde zmíním souvislost mezi neoblíbeností národů a poloze zemí, v nichž žijí, na východ od České republiky – Lidé tu totiž žijí v chudších podmínkách, než nabízí střední Evropa, a jsou tak zvyklí odvádět stejný, ne-li větší rozsah práce za stejnou, ne-li nižší odměnu. Proto se firmám v tomto regionu z ekonomických důvodů často více vyplácí najímat tyto zahraniční dělníky a místní obyvatelé (v našem případě Češi) se obávají nezaměstnanosti vzniklé přesycením pracovního trhu těmito cizinci. S rostoucím počtem přistěhovalců se vyvíjí i pohled Čechů na jejich přítomnost. Jak

zdůrazňuje Dušan Drbohlav ve svém příspěvku pro časopis Geografie, je důležité uvědomit si, že migrace nepřináší jenom rizika a negativa, která bývají médií nejvíce vyzdvihována, ale „*Naopak, kromě rizik, z nichž mnohá nebudou nikdy či do důsledků naplněna, v sobě migrace obsahuje i celou řadu příležitostí, výzev, celkově velký potenciál.*” (5)

1.3 Problémy imigrantů v českých zemích

Problémy imigrantů v českých zemích můžeme pozorovat napříč jejich regiony, zaměříme-li se na prostorovou organizaci imigrantů v České republice. V tomto případě zde hovoříme o tak zvané „makro-úrovni”, tedy o úrovni okresů a regionů. Tuto problematiku probírá ve svých pracích několik autorů (například Novotný, Jánská, Čermáková 2007 (22); Drbohlav a kolektiv 2010 (8)). V těchto svých pracích autoři upozorňují na několik důležitých základních zjištění: “A) Územní rozložení cizinců v České republice je ve srovnání s majoritní populací více nerovnoměrné. B) I jednotlivé imigrační skupiny podle zemí původu vykazují různý stupeň prostorové koncentrace, respektive disperze (viz například Čiňany, Rusy, Američany, Francouze, versus Slováci či Ukrajince). C) Cizinci s trvalým pobytem jsou v prostoru rozloženi rovnoměrněji než cizinci s dlouhodobým pobytem - potvrzuje se tak pravidelnost vyšší koncentrace primárně pracovním podmíněných pobytů (vlastně též ekonomických aktivit) ve srovnání s nižší prostorovou koncentrací „rodinných vazeb”. D) K nejatraktivnějším prostorům pro zahraniční migranty patří Praha, respektive celý středočeský region...” (5) Autoři v souvislosti s rozmístěním imigrantů po České republice zmiňují i takzvaný východo-západní gradient. Jedná se o jev, kdy počet cizinců stoupá od východního k západnímu cípu naší vlasti. Stejně tak je pro cizince mnohem zajímavější severní část ve srovnání s jižní. Na toto geografické rozmístění imigrantů má vliv především výše zmíněná ekonomika v jednotlivých českých regionech.

Podíváme-li se očima Českého statistického úřadu na rozmístění polské národnostní menšiny na území České republiky k 31. prosinci roku 2006, zjistíme, že nejvíce jejich příslušníků pobývalo v okresech Ústí nad Orlicí (1068 Poláků), Trutnov

(1250 Poláků), Mladá Boleslav (1824 Poláků) a Trutnov (4596 Poláků) (6). S tím souvisí specifické postavení Poláků mezi národnostními menšinami v České republice - s těmito regiony jsou totiž Poláci historicky spjati už po staletí. To dokazuje i literatura zabývající se vztahy Poláků a Čechů - například kniha *Polská Praha aneb jak se z půlky stala polka* od autorů Leszka Mazana a Zdeňka Hrabici (16) nebo *Jagellonské dědictví: kapitoly z dějin středovýchodní Evropy* od Macieje Ruczala (26). Dalším svědectvím o dávném propojení Čechů a Poláků je publikace *Dějiny Polska* od Marceliho Kosmana (13).

1.3.1 Mezinárodní ochrana (azyl)

Rozlišujeme několik druhů uprchlických zařízení: přijímací, pobytová a integrační azylová střediska.

Přijímací středisko provádí identifikaci osob, jejich lékařská vyšetření a další podobné nezbytné úkony. V České republice máme dvě přijímací střediska pro azylanty: v obci Zastávka u Brna a na mezinárodním letišti v Praze - Ruzyni.

Dále žadatel o azyl směřuje do pobytového střediska. Zde je ubytován, dokud rozhodnutí ve věci mezinárodní ochrany nenabude právní moci. Stejně jako v případě přijímacích středisek, i pobytová střediska se v České republice nacházejí dvě: v Kostelci nad Orlicí a Havířově.

Dalším typem první pomoci imigrantům jsou integrační azylová střediska, která slouží k přechodnému ubytování azylantů. V České republice mohou žadatelé o udělení mezinárodní ochrany využít služeb čtyř integračních azylových středisek: v Brně-Židenicích, České Lípě, Jaroměři a Předlicích. V případě potřeby se žadatelé o azyl mohou obrátit i na zařízení pro zajištění cizinců v Bělé pod Bezdězem. (19)

S procesem socializace souvisí i komunikace, která pro drtivou většinu imigrantů představuje problém. Proto jsou jim státem nabízeny bezplatné kurzy českého jazyka. Na tyto kurzy mají azylanti ze zákona nárok, končí však jejich odchodem z integračního střediska.

Po udělení azylu začínají imigranti řešit pro ně nejdůležitější problém - otázku bydlení a zaměstnání. I s tím jim náš stát ze začátku pomáhá. Poskytuje jim totiž bydlení a finanční příspěvky pro začátek jejich žití u nás - jedná se tedy o pomoc právní a sociální.

Počet udělených azylů je v České republice ve srovnání s počtem žádostí o ně nízký. Během let 1990-2008 získalo status azylanta pouze 3,9 % žadatelů (3433 z 87 904) žadatelů. V případě, že dotyčnému migrantovi není v České republice udělen azyl, vydají úřady rozhodnutí o vyhoštění a daná osoba má povinnost do několika dnů českou půdu opustit. Jelikož ale neexistují žádné oficiální statistiky týkající se tohoto fenoménu, nelze s určitostí říci, kolik neúspěšných žadatelů o azyl skutečně odjíždí a kolik jich v České republice dále zůstává ilegálně.

1.3.2 Cizinci a nabývání českého občanství

Udělování českého občanství prošlo poměrně pohnutou historií (25). Její první etapou je období mezi lety 1918 a 1968. V těchto letech získávali občané československého státu pouze československé občanství. Rok 1969 s sebou v Československu přinesl federalizaci a s ní i změny v udělování občanství. Do 1. ledna roku 1993, kdy došlo k rozpadu České a Slovenské federativní republiky, měli českoslovenští občané dvojí občanství: „federální“, československé, a k tomu navíc ještě někdy i „své, republikové“ občanství - tedy české nebo slovenské.

Po roce 1989 získávaly československé, později české státní občanství kromě „tradičních“, „standardních“ migrantů další dvě skupiny lidí: První z nich byli bývalí občané Československa, kteří emigrovali před komunistickým režimem do zahraničí a na základě jejich - podle tehdejší legislativy - nelegální emigrace jim bylo státem jejich československé občanství odejmuto. Druhou skupinou, která po roce 1993 nabývala české státní občanství, byli Slováci žijící na našem území, kteří pro udělení českého občanství splňovali podmínky stanovené legislativou České republiky. Mezi tyto podmínky patří trvalý pobyt na území České republiky po dobu alespoň dvou let, vzdání se svého původního (v tomto případě tedy slovenského) občanství, povinnost doložit, že

žadatel nebyl odsouzen za spáchání úmyslného trestného činu v průběhu posledních pěti let a že plní povinností vyplývající z dalších legislativních předpisů, např. placení sociálního a zdravotního pojištění, koncesionářských poplatků (za rozhlas a televizi) a další povinnosti stanovené zákonem. Slovenští občané měli navíc narozdíl od ostatních cizinců proceduru udělování českého občanství zjednodušenou, jelikož jim k jeho získání stačilo pouhé prohlášení (takzvaná opce) (4). Proces udělování občanství se nazývá naturalizace a kromě společné pokrevní linie, na kterou je jeho získávání vázáno, je v České republice druhou možností, jak občanství získat. Dle aktuálních legislativních předpisů nemusí cizinci, i když splňuje všechny podmínky, být v České republice občanství uděleno.

1.4 Sociální integrace přistěhovalců

Spolu s migračními vlnami se mění i společnosti v zemích souvisejících s přesuny obyvatelstva - mluvíme tak o zemích zdrojových (emigračních) nebo o zemích cílových (imigračních).

Pro země zdrojové má migrace nejen pozitivní přínos v podobě investic a finančních toků, ale přináší i závažná rizika spjatá například s odchodem kvalifikovaných, produktivních a motivovaných lidí (kteří zdrojovou zemi opouštějí v první migrační vlně), neboli snížením lidského kapitálu.

I cílovým zemím přináší migrace určitá rizika. Jedním z nejčastěji zmiňovaných je riziko kulturní – postoj k cizincům bývá totiž ovlivněn mnoha předsudky rozšířenými v „domácí“ společnosti. Míra jejich rozšíření má vliv na přijetí nebo naopak vyčleňování nových spoluobčanů přicházejících odjinud. Tyto předsudky se mohou týkat národnosti, rasy, náboženství, zvyků a dalších nejen kulturních faktorů ovlivňujících vzájemné soužití většinového a menšinového obyvatelstva. Čím je společnost tolerantnější vůči jinakosti druhých (pokud se ovšem nejedná například o názorovou jinakost extrémistických skupin), tím je civilizovanější. V mnoha hostitelských skupinách (respektive většině) je však situace jiná - dochází k procesům marginalizace a segregace. V jednom státě tak žije minorita souběžně s majoritou,

přičemž se obě tyto skupiny navzájem ignorují. Opakem tohoto způsobu soužití je asimilace - tedy splynutí a vzájemné přizpůsobení se obou skupin obyvatel.

Co ale konkrétně znamená pojem *sociální integrace*? Jedná se o proces včleňování, který však neprobíhá pouze v jedné nebo v několika, ale v celé řadě různých oblastí - hovoříme zde o takzvané multidimenziálnosti. Pojem *sociální integrace* však počítá i s oboustranností - na včleňování musí přistoupit nejen imigranti, ale i většinová společnost, do které tito lidé přesídlili ze svých domovských zemí a která by je v ideálním případě měla přijmout. Z tohoto vyplývá, že sociální integrace je proces založený na vzájemné propojenosti majority a minorit. V případě, že opět budeme mít na mysli ideální situaci, měli by se přistěhovalci v rámci integrace učit nové kultuře a získávat přístup k pozicím a sociálnímu statusu. Mezi další nezanedbatelné přínosy sociální integrace rozhodně zařadíme i budování osobních vztahů s hostitelskou společností a jejími konkrétními členy a z něj vyplývající pocit sounáležitosti s hostitelskou (majoritní) společností. Naopak společnost hostitelská by měla otevřít instituce garantující rovné příležitosti pro přistěhovalce.

„Proces sociální integrace přistěhovalců přitom probíhá v mikro-, mezo- i makrosociálním kontextu. Na mikroúrovni se jedná zejména o interakce mezi jednotlivci, o jejich vzájemné postoje a také o postoje k institucím uvnitř skupin. Na mezoúrovni pak jde o rozvoj vztahů mezi skupinami a institucemi v důsledku vznikající vzájemné závislosti mezi přistěhovalci, případně skupinkami přistěhovalců, a domácím obyvatelstvem. Procesy na makroúrovni pak charakterizuje spíše působení neosobních mechanismů, které nejsou přímo spojeny s akcemi skupin v lokalitě“ (1). Z výše uvedených poznatků tedy vyplývá, že sociální integrace není jakýmsi jednolitým procesem, ale naopak výsledkem dílčích mechanismů sociálního života, které na sebe vzájemně působí a společně se ovlivňují, nebo dokonce i podmiňují.

1.4.1 Strukturální dimenze sociální integrace

Jak již bylo dříve řečeno, význam sociální integrace přistěhovalců tkví v jejich spolupodílení se na fungování hostitelské společnosti a v rovném přístupu k nim ze

strany majority. Na tomto místě je důležité zmínit integraci přistěhovalců v ekonomické oblasti, konkrétně na pracovním trhu. Ta je totiž ze strany členských zemí Evropské unie považována za „jeden z nejvýznamnějších integrujících společenských mechanismů (...) i za klíčový mechanismus sociálního začleňování a integrace hostitelské společnosti” (25)

Ekonomická oblast sociální integrace imigrantů s sebou přináší určité své problémy související právě s pracovním trhem. Přistěhovalci totiž často bývají vytlačováni na jeho okrajová místa, což se nepříznivě projevuje na jejich pracovních podmínkách - ať už mluvíme o mzdové úrovni, pracovní době, ochraně před propuštěním nebo i o samotné kvalitě práce, která jim bývá přidělována. To má za následek snížení možností rozvoje sociálních kontaktů s většinovou společností - ať už kvůli výše zmiňované mnohem delší pracovní době, častěji však vinou mnohých předsudků. Jedná se nejen o předsudky spojené s prací imigrantů, ale o předsudky namířené proti přistěhovalcům obecně. Zaměstnáním, která vykonávají imigranti, se „domácí” populace ve většině případů vyhýbá, protože je považuje za podřadná. Ve většině zemí napříč Evropou mimo to přistěhovalci vykazují vyšší míru nezaměstnanosti a naopak nižší míru zaměstnanosti než většinová (domácí) populace v jejich cílových zemích.

Imigranti se však nepodílejí pouze na „hlavním” pracovním trhu většinové populace, ale i na jeho specifickém, etnicky vymezeném segmentu - zde hovoříme o tak zvané etnické ekonomice. „*Ta je založena na vysoké rozvinutosti vnitroskupinových sociálních vazeb: Podnikatelé, zaměstnanci i věřitelé pocházejí z téže skupiny; typické je také využívání neplacené práce rodinných příslušníků [Bommes, Kolb 2006].*” (25) Přínos etnické ekonomiky pro sociální integraci nelze hodnotit úplně jednoznačně. Především v dlouhodobém hledisku se mohou vyskytovat důsledky v podobě omezení související s oblastí kulturní a interaktivní integrace.

Členské státy Evropské unie a jejich integrační politiky spojují účast na pracovním trhu především s ekonomickou samostatností imigrantů - to znamená jejich přispívání hostitelské společnosti ve formě daní a zároveň nezávislost na sociálních dávkách od státu. V případě, že snaha o ekonomickou integraci vyjde vniveč, vyvstává

zvýšené riziko relativní nebo absolutní chudoby. V horších případech se tato chudoba ve skupině imigrantů projevuje.

S příjmy a výdaji (potažmo s jejich strukturou a výší) souvisí i bydlení imigrantů, respektive způsob bydlení. Přistěhovalci jsou vlivem ekonomických a sociálních mechanismů na trhu s bydlením v evropských zemích často stavěni do znevýhodněné pozice. Tato skutečnost je přivádí k bydlení nízké kvality ve znevýhodněných lokalitách. Přistěhovalecká populace je tak ohrožena bezdomovectvím, což je spojeno s rizikem sociálního vyloučení. Minority často bývají segregovány do komunit, jejichž čtyři typy ve své práci rozlišují Asselin et al. [2006: 143]:

- A. *Asimilačně-pluralistické oblasti*, v nichž značný, přestože menšinový podíl tvoří příslušníci hostitelské (většinové) společnosti
- B. *Oblasti etnicky smíšené*, ve kterých žijí příslušníci několika etnických skupin
- C. Polarizované oblasti - příslušníky jednoho etnika je zde populace tvořena z více než 60 %
- D. *Ghetta* - jsou charakteristická vysokou koncentrací jedné z minorit. Značnou část celkové populace dané menšiny tvoří právě obyvatelé ghett.

Vytváření takovýchto skupin na určitém území a jejich uzavírání se vůči okolí (respektive vůči majoritní společnosti) může mít pro menšiny výhody ve větším vzájemném porozumění a s ním spojené solidaritě mezi členy takovéto komunity, z dlouhodobého úhlu pohledu je ale považováno spíše za negativní - menšinová skupina komunikuje jenom mezi sebou ve svém rámci, nepouští si mezi sebe členy většinové společnosti a tím způsobuje vznik mnohých předsudků vůči sobě, jelikož nedovolí většinové společnosti, aby tuto minoritu blíže poznala. Tímto způsobem nikdy nemůže dojít k sociální integraci.

Aby se přistěhovalci dokázali plně sociálně integrovat, potřebují mimo jiné dostatečný přístup ke vzdělávání, který je právě pro sociální integraci velmi významný. Tím se rozumí *vzdělávání přistěhovalců v přímé návaznosti na potřeby integračního procesu* (např. jazykové kurzy nebo tzv. orientační či integrační kurzy), ale také rovný přístup v dalších oblastech vzdělávání a pracovního výcviku.” (1) Pro stát ovšem školský a vzdělávací systém představuje výhodu nejen v odborné přípravě

kvalifikované pracovní síly. Svou nezastupitelnou rolí přispívá taktéž k vytváření *občanské identity a loajality k národnímu státu*. (2) Vzdělávací systém je tak jedním ze stěžejních zdrojů pro tvorbu sociálních sítí. Dalším faktorem, majícím vliv na sociální integraci jedince, je jeho pobytový a občanský status. Pobytový status (který dělíme na krátkodobý, dlouhodobý a trvalý pobyt) přináší cizincům změnu v rozsahu jejich práv a povinností. Udělení občanství cizinci nepřináší pouze právní a politický efekt státu, ale stejně tak i významný efekt psychologický samotnému imigrantovi. Získání občanství přináší jedinci pocit určité sounáležitosti s většinovou společností. Nabytí občanství zároveň pro cizince znamená i umožnění přístupu k jeho politickým právům, ačkoli mnohé státy Evropské unie už přiznaly aktivní i pasivní volební právo na komunální úrovni i cizincům s dlouhodobým pobytem na jejich území. (11) Pokud nahlédneme do kategorie sociálních a ekonomických práv cizinců v České republice, zjistíme, že je k postavení občanů České republiky do značné míry přibližuje už institut trvalého pobytu. Jako nejvýraznější příklady můžeme zmínit přístup na trh práce, podmínky podílení se na tomto trhu, sociální dávky a přístup k nim nebo možnost nakupovat nemovitosti. Existuje ještě celá řada dalších podmínek, které mají cizinci s trvalým pobytem shodné s podmínkami, které v tomto směru mají občané České republiky. Integrovaní politiky zemí Evropské unie se v současné době vyvíjí směrem k imigrantům s trvalým pobytem a občanům třetích zemí, na které podle současných trendů rozšiřuje jejich občanská a sociální práva pozbytá s dosažením cílové země jejich migrace. Občanství Evropské unie spolu s trvalým pobytem občanů třetích zemí tedy pomáhají podporovat strukturální integraci cizinců.

1.4.2 Kulturní dimenze sociální integrace

Procesy, prostřednictvím kterých probíhá integrace cizinců v kulturní oblasti do většinové společnosti, označujeme jako akulturaci. Ta zahrnuje především seznámení se s určitými situacemi a osvojení si takových rolí, které jsou v dané většinové společnosti běžné, aby bylo chování tohoto jedince předvídatelné, respektované a přijímané a zároveň se takovýto jedinec stane součástí místní kultury. Za jednu z nejdůležitějších

oblastí kulturní integrace považujeme osvojení jazyka většinové společnosti, tedy rozvoj jazykových kompetencí - jak známo, znalost jazyka je nezbytná pro dorozumění se v majoritní společnosti a tedy i předpokladem k rozvoji sociálních kompetencí.

V této souvislosti je dobré si připomenout, že se jedná o přizpůsobení na obou stranách - tedy nejen na straně přistěhovalců, ale i na straně hostitelské společnosti. Často se zapomíná na to, že kulturní integrace neznámá, že by se minoritní společnost měla zcela přizpůsobit většinové společnosti a slepě zahodit svou původní kulturu (a tím i svou identitu), ale vzájemně vnímat a především respektovat odlišnosti a obohacovat jimi celou společnost. Kulturní integrace totiž neznámá automatické potlačování kultury minoritní společnosti, která se snaží integrovat do společnosti majoritní. Vzájemné obohacování kultur je naopak považováno za přínosné nejen pro jednotlivce, ale i pro celou společnost. Z toho vyplývá, že úspěšnost integrace cizinců ve velké míře ovlivňuje společnost, do které se snaží integrovat. Tuto úspěšnost ovlivňuje právě postoj majoritní společnosti vůči novým kulturním prvkům a její schopnost je přijímat. Svým dílem k ní přispívají i podmínky pro kulturní integraci, které vytvářejí státní instituce - jedná se například o jazykové vzdělání (respektive jeho dostupnost) nebo právo imigrantů na sdružování v různých kulturních, etnických nebo náboženských organizacích. Tyto mechanismy jsou pro přistěhovalce důležité především v počátečním období imigrace, jelikož mu zjednodušují orientaci v jeho nové společnosti a umožňují mu seznámit se s jejími významnými hodnotami. Mnohé země v současnosti zprostředkovávají integrační kurzy pro cizince zaměřené na předávání informací o kultuře, politickém systému a ústavních hodnotách dané společnosti a kladou tak důraz na takzvanou občanskou integraci 2).

Česká republika klade důraz na jazykovou integraci, znalost českého jazyka v rámci integrační strategie schválili naši zákonodárci dokonce jako podmínku pro přistěhovalce ze třetích zemí, aby jim mohl být přidělen statut trvalého pobytu na českém území. V rámci státního integračního programu je azylantům a osobám s doplňkovou ochranou výuka českého jazyka poskytována bezplatně. Služby zacílené na imigranty a zlepšení jejich orientace ve společnosti se v České republice celkově rozvíjejí - nejvýraznějším příkladem takových služeb je *vytvoření informačních brožur*

a internetových stránek cílených na cizince, které pokrývají zejména formální a legální náležitosti pobytu a praktické otázky spojené s životem v České republice (16). V České republice navíc existují organizace, které sdružují cizince společně s Čechy a kladou si za cíl mimo jiné udržovat mezi minoritami kulturní zvyky ze zemí jejich původu.

1.4.3 Interaktivní dimenze sociální integrace

Tato dimenze integrace cizinců se projevuje především navazováním sociálních kontaktů se členy většinové společnosti. Mluvíme o vztazích blízkých, neformálních a intimních (primární vztahy), jejichž typickým příkladem jsou smíšená manželství příslušníků a příslušnic majoritní a minoritní části populace. Dalším, pro sociální integraci neméně významným typem vztahů, jsou vztahy méně blízké. Zde se jedná o vztahy na neformální úrovni (například přátelé, známí, sousedé), popřípadě o vztahy určitou měrou formalizované, respektive institucionalizované (například dobrovolnictví v různých spolcích a organizacích).

1.4.4 Identifikační dimenze sociální integrace

Identifikační dimenzi představuje postoj jedince, kterým se ztotožňuje s hostitelskou společností a přijímá ji za svou. Vzniká zde tak emocionální vztah mezi tímto jedincem a sociálním systémem, loajalita ke společnosti a jejím institucím ze strany jedince - imigranta. Stejně jako všechny ostatní dimenze sociální integrace, i tato je vázána zároveň na postoj celé veřejnosti. Právě majoritní společnost definuje kritéria, která je nutné splnit pro členství v ní a určuje hranici mezi “in-group” a “out-group” (24).

1.5 Imigranti v České republice

Historie migrace do České republiky coby cílové země má v tuto chvíli poměrně krátké trvání. Většinu dvacátého století zde fungoval spíše opačný trend - lidé z

tehdejšího Československa spíše odcházeli. Vliv na to v průběhu dvacátého století měly světové války, násilný odsun obyvatel z řad německé menšiny (etnických Němců) po skončení druhé války (v roce 1945 a následujících několika letech). Na druhou stranu ovšem do Československa přicházeli v rámci umělého osidlování vylidněného pohraničí po výše zmíněných odsunutých německých obyvatelích Bulhaři a dále Řekové přechající před tamější občanskou válkou. Významnou skupinu migrantů tvořili i Slováci a slovenští Romové. Velmi významným způsobem na několik desítek let ovlivnil migraci (a celkově stav společnosti) v Československu komunistický systém, který u nás byl nastolen mezi lety v únoru 1948 a zhroutil se v listopadu 1989. V tomto období se Československo potýkalo se zápornou migrační bilancí - úbytek lidí odsud emigrujících byl větší než počet lidí imigrujících na území našeho státu. Tehdejší totalitní vláda izolovala obyvatele Československa od sousedních států (a vlastně celkově i od zbytku světa), vycestovat do zahraničí směli lidé spíše výjimečně po absolvování složitého administrativního martyria a po získání víz. Bez držení platných víz bylo vycestování československého občana považováno za nelegální, domovské (československé) občanství mu bylo úředně odebráno. Ze strany tehdejšího ministerstva spravedlnosti takovémuto ilegálnímu cestovateli hrozil několikaletý trest vězení. Druhá mohutná emigrační vlna se vzedmula po únoru roku 1948. "Opuštění republiky bylo od přijetí zákona č. 231/1948 Sb. na ochranu republiky trestným činem politické povahy. Pachatel podle bezpečnostního a justičního aparátu nejen že přestupoval zákon, ale dával se odchodem do zahraničí i do služeb nepřítele." (48)

Poslední významná emigrační vlna proběhla po událostech proběhnuvších v srpnu roku 1968, kdy došlo k okupaci Československa vojsky států Varšavské smlouvy. Kromě politických důvodů měli tehdejší českoslovenští emigranti důvody pro odchod z vlasti i ekonomické, které byly částečně spjaté právě s politickými - poohlíželi se po lepším místě k práci a celkově k životu. Nejčastěji utíkali za novou, lepší budoucností do sousedního Západního Německa a Rakouska, ti odvážnější do Spojených států a Kanady.

Pokud do Československa v období mezi lety 1948 a 1989 někdo imigroval, byli to především občané zemí tehdejšího východního bloku, kteří sem přijížděli za studiem

nebo za práci. Hlavní podíl na počtu obyvatel, imigrujících k nám z jiných zemí, měli občané Vietnamu, kteří se do Československa stěhovali (ať už dočasně nebo nastálo) na základě opakovaných dohod mezi těmito dvěma státy. Dále se jednalo o řecké a makedonské uprchlíky, emigrující k nám z Řecka a dále pak o Poláky, Maďary, Kubánce, Mongoly, Angolany a Korejce, pro něž se Československo stalo cílovou zemí, aby zde mohli studovat nebo pracovat. Nepříliš významnou skupinu tvořili imigranti, kteří na území Československa přicházeli z důvodů rodinných - jednalo se o sjednocení rodiny nebo sňatek. Migraci (stejně jako vše ostatní) tehdy centrálně ovládal komunistický režim. Vše se změnilo po listopadu 1989, kdy se u nás komunistický systém zhroutil. S nástupem demokracie se „otevřely“ hranice (úplně se otevřely se vstupem České republiky do schengenského prostoru) a zároveň s nimi se „otevřela světu“ i migrační politika nově vzniklé České a Slovenské federativní republiky a po rozdělení federace její následovnice České republiky. Postupem času se pak Česká republika začala postupně měnit ve velkém měřítku na stát pro migranty cílový. Důkazem tohoto tvrzení budiž faktický počet cizinců pobývajících na území České republiky, který se od roku 1993 z necelých osmdesáti tisíc zvýšil na sto sedmdesát tři tisíce v roce 2008. Někteří z přistěhovalců se zde usadili trvale a získali české občanství. Těch bylo v letech 2001-2007 zhruba dvacet tisíc; více než polovinu těchto přistěhovalců (konkrétně 56 %) tvořili lidé pocházející ze Slovenska. Další občané, kteří v České republice našli svůj nový domov, jsou původně z Ukrajiny, Polska a Rumunska (25). Díky turistům, kteří ke svému krátkodobému pobytu používají krátkodobá turistická víza, se Česká republika stává cílovou zemí také pro krátkodobou mobilitu osob.

1.5.1 Původ přistěhovalců směřujících do České republiky

V současnosti do České republiky míří hlavně obyvatelé evropských zemí. Jedná se částečně o země Evropské unie (33 %), z větší části potom o obyvatele zemí mimo Evropskou unii (44 %). Pětina cizinců pobývajících na území České republiky pochází z Asie (20 %). Naprosto marginální je pak počet přistěhovalců pocházejících z Afriky (1

%) a Ameriky (2 %). Třemi zeměmi, ze kterých pochází největší počty migrantů do České republiky, jsou výše zmíněné Ukrajina, Slovensko a Vietnam. Občané těchto zemí tvoří v dlouhodobém časovém horizontu dvě třetiny všech přistěhovalců na naše území. Co se týká genderového rozdělení, míří do České republiky více mužů než žen. Není však tomu tak u všech zemí - například Rusek a Mongolek u nás pobývá větší počet než jejich mužských protějšků. Většina cizinců, kteří k nám imigrují, přijíždí do České republiky za prací. Tomu odpovídá z hlediska věku (mezi 15 a 64 lety) počet ekonomicky aktivních cizinců na našem území - ten dosahuje až 90 %. Co do počtu potomků „vedou“ skupiny přistěhovalců, jejichž členové se u nás usadili dlouhodobě, a skupiny, u nichž častěji migrují celé rodiny. Důkazem usazování přistěhovalců (hlavně těch, kteří pocházejí ze třetích zemí) je zřetelný nárůst počtu cizinců narozených v České republice. Toto tvrzení dokazuje i velký počet dětí, žáků a studentů, kteří v naší zemi navštěvují mateřské, základní a střední školy. Podle dat Českého statistického úřadu z roku 2008 navštěvovalo mateřské, základní a střední školy v České republice ve školním roce 2007/2008 celkem 22.5 tisíce cizinců; zhruba třetinu z nich přitom tvořily děti vietnamské. S vietnamskými studenty se můžeme setkat i na vysokých školách. Část z nich do České republiky migruje právě ze studijních důvodů. Oba tyto ukazatele odkazují na vysoký podíl Vietnamců, což svědčí o postupném dospívání druhé generace přistěhovalců právě z Vietnamu. Zajímavé je pozorovat vývoj počtu cizinců narozených na území České republiky: Počet 2094 cizinců narozených u nás v roce 2008 několikanásobně převýšil jejich počet z roku 2001, kdy se v České republice narodilo 888 cizinců. Podle dat Českého statistického úřadu za rok 2008 se nejvíc dětí rodí rodičům pocházejícím z Vietnamu (767) a Ukrajiny (431).

1.5.2 Cílové oblasti migrantů na českém území

Cizinci přicházející do České republiky se sdružují převážně ve velkých městech. Nejvíce těchto lidí žije v Praze, kde jejich podíl na celkovém počtu obyvatel dosahuje jedenácti procent. Po Praze následuje Brno se zhruba pěti procenty z celkové populace města. Během posledních let k těmto dvěma destinacím přibyla i další města:

Plzeň, Pardubice a Mladá Boleslav. Sem migranti směřují převážně za prací. Jedná se převážně o obyvatele Slovenska, Ukrajiny, Vietnamu a Mongolska, kteří zaplňují sekundární trh práce. Největší uplatnění tito lidé prokazují jakožto pomocní a nekvalifikovaní pracovníci. Nejčastějšími odvětvími, ve kterých se tito pracovníci uplatňují, jsou stavebnictví a elektrotechnický průmysl, kde byli zaměstnáváni jako obsluha montážních linek. Za zmínku zde stojí konkrétní čísla: V manuálních profesích a zpracovatelském průmyslu pracuje 36 % a ve stavebnictví 24 % zahraničních zaměstnanců. Polovina cizinců (nyní mluvíme pouze o těch, kteří jsou zaměstnaní ve firmách - to znamená ne o těch, kteří na území České republiky podnikají) pracuje na pozicích bez požadavku klasifikace (neklasifikované profese) nebo obsluhuje stroje a zařízení, 24 % se žíví jakožto řemeslníci, výrobci nebo opraváři a 5 % cizinců pracuje v obchodu a službách na pozicích provozních pracovníků.

Důvod, proč se tito přistěhovalci kumulovali právě ve větších městech, udával trh práce. Byla zde totiž větší poptávka po nekvalifikovaných, případně nízkokvalifikovaných profesích - a to do té míry, že často docházelo k jejímu převisu. Zaměstnavatelé tehdy začali svá volná pracovní místa mnohem více obsazovat právě cizinci - imigranti totiž většinou projevují zájem i o okrajové profese, o něž majoritní společnost nejeví zájem, (a když už, tak jen ve velmi malé míře) a za mzdu, za kterou by majorita nebyla ochotná pracovat. Imigranti jsou obecně časově velmi flexibilní (typická je práce přesčas, o víkendech a během svátků) a oproti majoritě finančně velmi nenároční, takže se z ekonomického pohledu zaměstnavatelům často vyplatí poskytovat a platit pracovní místa právě přistěhovalcům.

Zajímavé je sledovat cílové destinace migrantů v souvislosti s jejich geografickým původem. Migranti pocházející ze zemí sousedících s Českou republikou (Slovensko, Polsko, Německo a Rakousko) totiž narozdíl od svých „kolegů“ ze vzdálenějších zemí dávají přednost pohraničí. Vysoký podíl cizinců tedy může žít i v menších městech nacházejících se v příhraničních oblastech.

1.6 Cizinci na pracovním trhu v České republice a jejich pozice

Významná část migrantů uvedla, že do České republiky míří za účelem ekonomické aktivity (ať už se jedná o zaměstnání nebo podnikání). V tomto případě jde o cizince přicházející na území České republiky z evropských zemí - bez ohledu na to, zda pocházejí z členských zemí Evropské unie, nebo ne. Opačná je situace u migrantů pocházejících z Afriky a Ameriky, kteří udávají jako hlavní důvod pobytu na území České republiky příbuzenské vztahy (stmelení rodiny).

Z celkového úhlu pohledu se cizinci žijící v České republice vyznačují svou velmi vysokou ekonomickou aktivitou. Celkově se na pracovní síle České republiky podíleli z 6.4 %, přičemž v řadě lokalit z ještě větší části. Z výše uvedeného logicky vyplývá, že největší počet cizinců na pracovním trhu najdeme v lokalitách, kam jich míří nejvíc: V Praze (15.2 %), v Brně (11.4 %) a v již výše zmíněných destinacích, které jsou novými cíli migrantů: V Mladé Boleslavi (17.1 %), Plzni (16.3 %) a Pardubicích (12.7 %). Zaměstnanost cizinců ovlivňuje celkovou situaci na pracovním trhu a zároveň i ekonomický vývoj, který s ní bezprostředně souvisí.

Rozmístění cizinců na pracovním trhu se obecně liší podle zemí jejich původu. O manuální zaměstnání projevují zájem především migranti, kteří do České republiky přišli za prací ze třetích zemí a z nových členských zemí Evropské unie (například ze Slovenska, Polska, Bulharska a Rumunska). Migranti z jednotlivých zemí se zároveň zaměřují na určitý typ činnosti: Kupříkladu Ukrajinci, Uzbekové a Moldavané nejčastěji pracují ve stavebnictví; vietnamští, mongolští, rumunští a polští zaměstnanci zase inklinují ke zpracovatelskému průmyslu.

Vedle cizinců v postavení zaměstnanců jsou na území České republiky ekonomicky aktivní též osoby samostatně výdělečně činné. Koncem roku 2007 mělo v České republice vystavený živnostenský list celkem 69 tisíc cizinců. Čtyři pětiny (54 tisíc) z nich tvořili cizinci pocházející ze třetích zemí. Živnostenské listy vlastní nejčastěji osoby podnikající v obchodní činnosti a opravách (45 %). Výrazný podíl představují i cizinci podnikající ve stavebnictví (20 %), dále pak v oblasti pronájmu a nemovitostí (15 %). Zajímavostí je taktéž procentuální vyjádření zaměstnanosti

Vietnamců - ta totiž do roku 2006 byla tvořena z 97 % živnostenským podnikáním. Tuto statistiku však radikálně změnila nová vlna pracovníků pocházejících z Vietnamu, kteří měli zájem především o zaměstnanecké pozice. To ve spojení s dalšími socioekonomickými faktory způsobilo pokles podílu vietnamských podnikatelů z výše zmiňovaných 97 na 66 % na celkové zaměstnanosti občanů tohoto státu.

Obchodní činnost však není nejvýznamnějším typem živnostenského podnikání pouze u Vietnamců - zaměření tímto směrem převládá i u Poláků, Němců, Rusů, Němců, Bulharů, Srbů a Černohorců. Oproti nim se ukrajinští, slovenští a moldavští podnikatelé zaměřují nejčastěji na stavebnictví.

1.7 Cizinci v českém sociálním systému

V České republice, stejně jako ve zbytku Evropy, patří sociální problematika mezi dlouhodobě veřejně propíraná témata. Sociální problematika cizinců však u nás po dlouhou dobu zůstávala stranou politického života i vědeckých výzkumů. V současnosti je vůči cizincům sociální systém České republiky poměrně otevřený a vstřícný, neboť s výjimkou přístupu k sociálnímu bydlení není podmínkou pro jeho využívání být občanem našeho státu.

1.7.1 Sociální pojištění a důchody cizinců

Sociální pojištění (souhrnné pojmenování pro důchodové a nemocenské pojištění) patří spolu se sociální pomocí a sociální podporou mezi hlavní pilíře systému sociálního zabezpečení v České republice. Povinnost platit si důchodové pojištění vyvstává všem osobám vykonávajícím ekonomickou aktivitu, tedy i zaměstnaným nebo podnikajícím cizincům. Finanční prostředky vybrané ze sociálního pojištění jsou používány k výplatě důchodů a dávek nemocenského pojištění. Mezi kritéria pro jejich vyplácení nepatří nutnost českého občanství, žádnou roli zde nehraje ani typ povolení k pobytu. Stejně jako u místního obyvatelstva je podmínkou pouze počet odpracovaných let a dosažení důchodového věku.

V tomto směru ovšem mohou vyvstat určité problémy cizincům ze třetích zemí (zemí, které nejsou členy Evropské unie). V případě, kdy cizinec z třetí země nemá v České republice odpracovaný potřebný počet let a s jeho domovským státem nemá Česká republika podepsanou bilaterální (dvoustrannou, mezivládní) dohodu o sociálním zabezpečení, nemá cizinec z třetí země v České republice nárok na vyplácení důchodu. Stejně tak to platí i v opačném případě - tedy doba, kterou cizinec ze třetí země, která nemá s Českou republikou podepsanou bilaterální dohodu o sociálním zabezpečení, odpracoval právě v České republice, se mu nezapočítává do odpracované doby v jeho domovském státě. Zároveň tomuto cizinci Česká republika ani neproplácí zpět peníze, které za dobu své ekonomické aktivity v České republice zaplatil do českého systému důchodového pojištění. V současnosti má Česká republika uzavřeny bilaterální dohody s těmito šestnácti třetími zeměmi: Austrálie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Chile, Indie, Izrael, Japonsko, Kanada, Korea, Makedonie, Moldavsko, Rusko, Srbsko, Turecko, Ukrajina, Spojené státy americké (3).

1.7.2 Státní politika zaměstnanosti z pohledu cizinců

Se státní politikou zaměstnanosti mají v České republice problém cizinci pocházející ze třetích zemí (pocházejí ze zemí mimo EU a mimo Švýcarsko), kteří zde nemají povolení k trvalému pobytu. Každá osoba, která v České republice vykonává ekonomickou aktivitu (na občanství dotyčné osoby se nebere ohled), je totiž povinna kromě sociálního pojištění přispívat i na státní politiku zaměstnanosti. Problém však nastává, když výše popsaná osoba v České republice ztratí zaměstnání. Pro cizince ze třetích zemí, kteří v České republice nemají vyřízený trvalý pobyt, totiž oficiálně neexistuje nezaměstnanost. I přesto, že taková osoba přispívala na státní politiku zaměstnanosti, nemá tedy nárok na státní podporu v nezaměstnanosti. Se ztrátou zaměstnání tedy člověku, který do České republiky přišel za prací, končí i povolení k pobytu. Takovému jedinci následně zbývají dvě možnosti: buď vycestovat zpět do své domovské země, nebo změnit účel svého pobytu v České republice. Jak vyplývá z výše uvedeného, je pro takovéto cizince česká politika zaměstnanosti značně diskriminační -

ačkoli mají ze zákona povinnost na ni v průběhu výkonu své ekonomické aktivity přispívat, nemají nárok z ní čerpat jakékoli prostředky.

1.7.3 Státní sociální podpora a další formy sociální pomoci cizincům

Jiná situace panuje v České republice okolo státní sociální podpory a ostatních forem sociální pomoci cizincům v hmotné nouzi - tento systém je totiž pro cizince pocházejících ze třetích zemí značně vstřícnější. Kromě podmínek, které platí i pro občany České republiky a cizince ze členských zemí Evropské plus Švýcarska, stačí cizincům ze třetích zemí k udílení státní sociální podpory pouze jeden rok legálního pobytu na našem území.

Sociální pomoc státu v České republice ovšem nekončí státní sociální podporou. Stát poskytuje ještě další, doplňkové formy sociální pomoci. Hovoříme především o dávkách pomoci v hmotné nouzi, dávkách sociální péče pro osoby se zdravotním postižením a o sociálních službách. Hlavní cílem těchto dávek je „*podpora osob a rodin v krizových situacích nebo těch se speciálními potřebami (například zdravotně postižených)*” (25). K těmto službám mají cizinci různý přístup. Například dávky sociální péče pro osoby se zdravotním postižením mohou využívat občané pocházející ze třetích zemí, jen pokud splní podmínku trvalého pobytu v České republice. Stejně podmínky musí tito cizinci splňovat i při využívání sociálních služeb, některé z nich (například azylové domy, kontaktní centra pro závislé osoby nebo noclehárny pro osoby bez přístřeší) jsou však dostupné pro všechny cizince, kteří v České republice pobývají legálně, a to bez ohledu na jejich občanství. Pomoc v hmotné nouzi bývá poskytována primárně cizincům s trvalým pobytem na našem území, v případě dávky „*mimořádná okamžitá pomoc*” však bývá vyplácena i cizincům s jinými typy pobytových oprávnění. V mimořádných případech bývá pomoc v podobě této dávky poskytována i cizincům, kteří na území České republiky pobývají nelegálně. [Sociální 2008]

1.7.4 Zdravotní pojištění cizinců

Specifickou kategorií tvoří zdravotní pojištění cizinců. Podle současné legislativy musí mít cizinci, pakliže chtějí mít přístup do veřejného systému zdravotního pojištění, uděleno povolení k trvalému pobytu, na nějž se v České republice čeká 5 i více let, „nebo musí mít daná osoba zaměstnanecký poměr u firmy se sídlem v České republice” (10). Cizinci, kteří nesplňují jednu z těchto podmínek, musí využívat služeb komerčních pojišťoven, které má spoustu nedostatků - v první řadě není dostatečně upraveno zákonem a nepokrývá všechny typy zdravotní péče (25), ale pro cizince představuje i vyšší finanční náklady než pojištění veřejné. Tento rozdíl se však komerční pojišťovny snaží postupně vyrovnávat (10).

1.8 Cesta za lepším životem

Ve své stati si Suralová (29) odpovídá na otázku, co si vlastně cizinci (konkrétně Vietnamci) představují pod pojmem *lepší život*, za kterým přicestovali do České republiky. Zpovídání vietnamští imigranti si termín *lepší život* spojují především s lepšími pracovními a ekonomickými podmínkami a vyšším výdělkem než ve Vietnamu, a to především ve vztahu k další generaci.

Podobný průzkum mezi imigranty z Vietnamu provedla i Kušniráková (14), která s nimi probírala jejich pocity před přistěhováním do České republiky a bezprostředně po něm a v současnosti, po letech života v naší zemi. Před svým přistěhováním si představovali Českou republiku (případně ještě tehdejší Československo) jako zemi *rozvinutou, bohatou, funkční a prosperující*. Když měli imigranti vyjmenovat první tři věci, které jim vytanou na mysli, když se řekne Československo (Česká republika) nyní, nejčastěji odpovídali slovy: *velmi moderní země, dobrý systém školství, průmyslové výrobky vysoké kvality, sociální pořádek, země, kde je funkční a efektivní doprava, země rovných šancí, kde muž a žena jsou si rovni a život podle zákonů* (14). K ochotě přicestovat právě k nám přispěla i rozvinutá migrantská ekonomika, která se začala rozvíjet po změně politického režimu v roce 1990.

Rozdíly mezi životem ve „své zemi“ a České republice vnímá i druhá generace zdejších Vietnamců - vnímání odlišností z jejího pohledu je však založeno na jiných kritériích - mezi ty současná generace započítává především politický a ekonomický rozvoj země.

Dalším problémem vietnamských imigrantů v České republice je velká vzdálenost od jejich původní domoviny, která je utvrzuje v jejich pocitech izolovanosti od majoritní společnosti. Ty bývají navíc umocňovány i sociálními vztahy právě se zmíněnou většinou společností. Tyto vztahy bývají komplikovány jednak velkou kulturní, především ale jazykovou odlišností, která přistěhovalcům velmi znesnadňuje interpersonální komunikaci v běžném životě. Segregace pak způsobuje, že práce se pro tyto imigranty kromě výchovy dětí často stává jedinou smysluplnou činností. Tato skutečnost bývá o to výraznější v rodinách, kde rodiče z důvodu nedostatku svého volného času, způsobeného právě nadměrným množstvím pracovního vytížení, svěřují své děti do péče chůvy. Chůvy totiž za matky kromě výchovy jejich dětí přebírají i aktivity, *„které bývají označovány jako přemostující mezi minoritou a majoritou, generující sociální kapitál a směřující k (částečnému) začlenění migrantek-matek”* (29). Tyto matky-cizinky se často začleňují do společnosti právě v rámci různých aktivit prováděných s dětmi. Příkladem takových aktivit mohou být hry v sousedství nebo návštěvy akcí určených právě pro děti. I Nazli Kibria (12) ve své práci zmiňuje, že aktivity spojené s péčí o děti mimo domov pomáhají matkám - cizinkám v postmigračním kontextu s navazováním nových sociálních vztahů. Jako jeden z příkladů zde můžeme zmínit komunikaci se školami (respektive s vyučujícími). Díky kontaktu s nimi matky získávají nové jazykové dovednosti, což přispívá k jejich sebevědomí a pomáhá jim v seznamování s dalšími lidmi - rodiči ostatních dětí. Komunikace s vyučujícími jejich potomků má ovšem přínos nejen pro samotné matky, ale ve výsledku i pro celé jejich rodiny - z matek se totiž stávají jacísi prostředníci mezi jejich rodinou a majoritní společností. (9). V případech mnohých dětí zastávají role zprostředkovatelky namísto matek chůvy, zmiňované výše.

Dalším problémem, který způsobuje imigrace cizinců a který se netýká pouze České republiky, je mezigenerační napětí mezi migranty a jejich rodinami. Jedná se o

omezenou komunikaci s předky (rodiče, prarodiče, popřípadě sourozenci a další příbuzní), která vzniká vlivem velké vzájemné vzdálenosti a tudíž nemožnosti udržovat pravidelný kontakt intenzivnější, než je přes chat nebo telefon. Vzhledem k cenám a jejich často ne úplně ideální ekonomické situaci je pro imigranty nemožné navštěvovat své příbuzné častěji, pokud si tedy takové návštěvy vůbec mohou dovolit zaplatit. Vzniká tak zároveň i pocit osamělosti těchto imigrantů.

2 Cíl práce, hypotézy a metodika

2.1 Cíl

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jak vypadají klíčové charakteristiky imigrantů ze sousedních zemí (jiných národnostních etnik), které ovlivňují přizpůsobení se podmínkám života v České republice. Konkrétně se v ní zaměřuji na Poláky a Slováky. Jedná se totiž o národy, s nimiž sdílíme nejen geografické hranice, ale i bohatou historii. Je tedy zajímavé porovnat je v kontextu migrace do České republiky. Zájem práce se upíral k sociodemografickým znakům, konkrétně k věku, rodinnému stavu, délce, typu a důvodu pobytu imigrantů v České republice, k jejich vzdělání, výši platu a dále k ukazatelům adaptace na prostředí České republiky (např. byly sledovány negativní zkušenosti spojené s pobytem v České republice, vztahy mezi Poláky/Slováky a Čechy, prostředí, v němž žijí Poláci/Slováci, atd.).

2.2 Hypotézy

Na základě vytyčeného cíle byly vyřčeny tyto dvě hypotézy:

Hypotéza 1: V adjustaci na životní podmínky v České republice nejsou mezi Poláky a Slováky rozdíly.

Hypotéza 2: V České republice pobývá z pracovních důvodů víc Poláků než Slováků.

2.3 Metodika

2.3.1 Použité metody

Pro řešení zvolené problematiky byl použit kvantitativní výzkum. Ten byl proveden prostřednictvím dotazníku zpracovaného pro potřeby mezinárodního projektu COST id.č. IS1103, s názvem *Sociální determinanty a jejich vliv na zdraví imigrantů žijících v České republice*. Z dotazníku bylo pro potřeby této bakalářské práce použito

18 otázek ke zjištění základních indikátorů o imigrantech, které se váží k cílům této práce.

Dotazníky byly po předchozí domluvě rozdány v papírové formě Polákům žijícím v Ostravě a ve Středočeském kraji. V úvodu dotazníku jsou uvedeny předměty a důvody výzkumu, vysvětlení k vyplňování dotazníku a informace o anonymitě respondentů. Závěr dotazníků obsahuje poděkování za spolupráci na průzkumu. Dotazníky obsahují otázky uzavřené, polouzavřené i otevřené. Otázky jsou rozčleněny na více částí. První z nich se zaměřuje na demografické údaje - dotazovaní zde uváděli svůj věk, pohlaví, národnost, státní příslušnost, rodinný stav, důvod a délku svého pobytu a typ pobytu v České republice. Druhá část si kladla za cíl zjistit adjustovanost k sociálním podmínkám v České republice. Zjišťovány byly negativní zkušenosti v České republice, pocity mezi Čechy, vztahy národnostních minorit s českou majoritou, měsíční příjmy, spokojenost s prací, počet odpracovaných dní v týdnu a prostředí, ve kterém obě minority žijí. Poslední část výzkumu se týkala oblasti adaptace, která souvisí se zdravím. Zájem byl upřen na přizpůsobení se požadavkům pracovních norem v České republice, dodržování zásad bezpečné práce, nehodovost. Adaptace respondentů byla sledována i v oblasti výživy a oblíbenosti české stravy.

Aby nedošlo k případným nedorozuměním, jsou otázky v dotaznících formulovány jednoduše a srozumitelně.

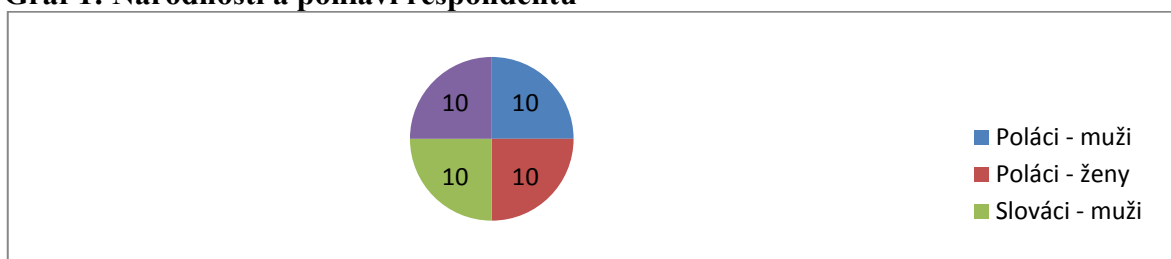
2.3.2 Respondenti

Na výzkumu se podíleli Poláci a Slováci na území Moravskoslezského a Středočeského kraje. Celkem se jednalo o 40 respondentů, z toho 10 mužů - Poláků, 10 žen - Polek, 10 mužů - Slováků a 10 žen - Slovenek. Výzkum probíhal zcela anonymně.

3 Výsledky

Respondenti byli cíleně získáváni tak, aby v souboru bylo rovnoměrné zastoupení obou pohlaví a také rovnoměrné zastoupení podle národnosti imigrantů. Graf 1 prezentuje soubor podle těchto dvou hlavních ukazatelů, je tvořen 20 muži a 20 ženami, imigranty z Polska a Slovenska.

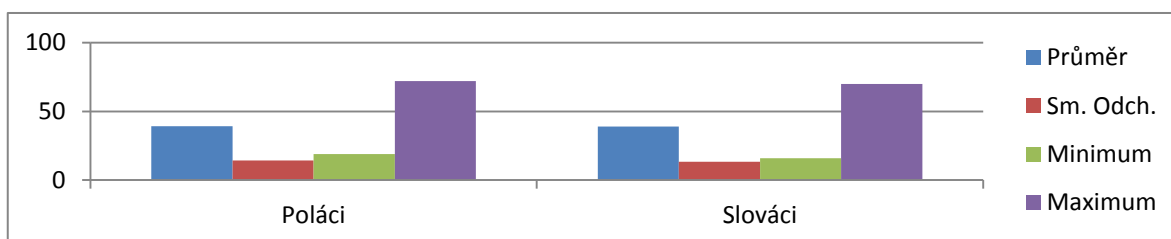
Graf 1: Národnosti a pohlaví respondentů

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 2 zobrazuje věkové rozložení respondentů jednotlivých národností, včetně věkového průměru. Všechny hodnoty (průměr, směrodatná odchylka, minimum a maximum) jsou téměř stejné.

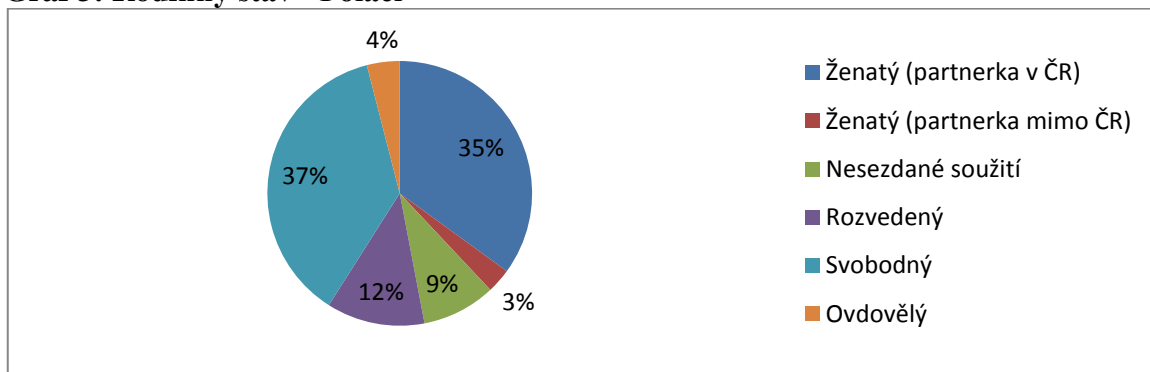
Graf 2: Věkové rozložení respondentů

Zdroj: Vlastní výzkum

Jedna z částí dotazníků se zabývala rodinným stavem respondentů. Grafy 3, 4, 5 a 6 znázorňují rodinné stavy polských respondentů a respondentek. Z grafů je patrné, že Poláci i Polky nejčastěji žijí v manželském svazku s partnery/partnerkami také žijícími na území České republiky. Vdaných Polek u nás přitom žije mírně víc než ženatých Poláků.

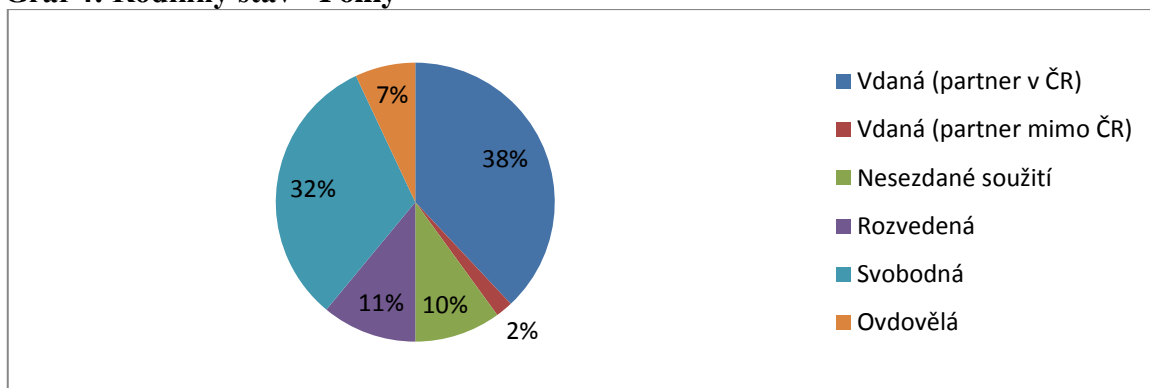
Graf 3: Rodinný stav - Poláci

Zdroj: Vlastní výzkum

Naopak na našem území pobývá víc svobodných polských mužů než žen. Zároveň se ukazuje, že u obou pohlaví v České republice žije větší počet ovdovělých než sezdáných s partnerem/partnerkou mimo Českou republiku.

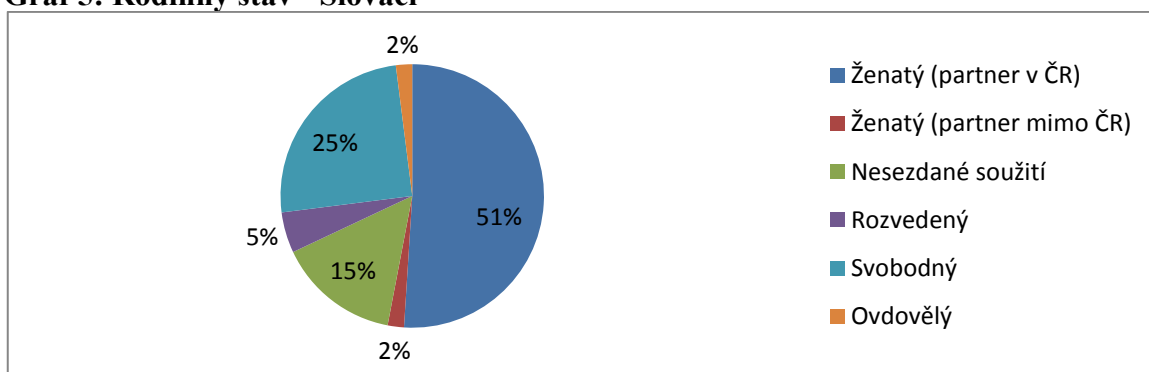
Graf 4: Rodinný stav - Polky

Zdroj: Vlastní výzkum

Stejná situace panuje i u slovenské národnostní menšiny, rozdíl je však v poměru jednotlivých rodinných stavů mezi pohlavími - víc u nás žije svobodných, rozvedených a nesezdaných Slovenek. Naopak Slováků v České republice žije víc sezdaných (s partnerkou v ČR) a ovdovělých. Počet sezdaných Slováků i Slovenek s partnerem/partnerkou mimo ČR je stejný.

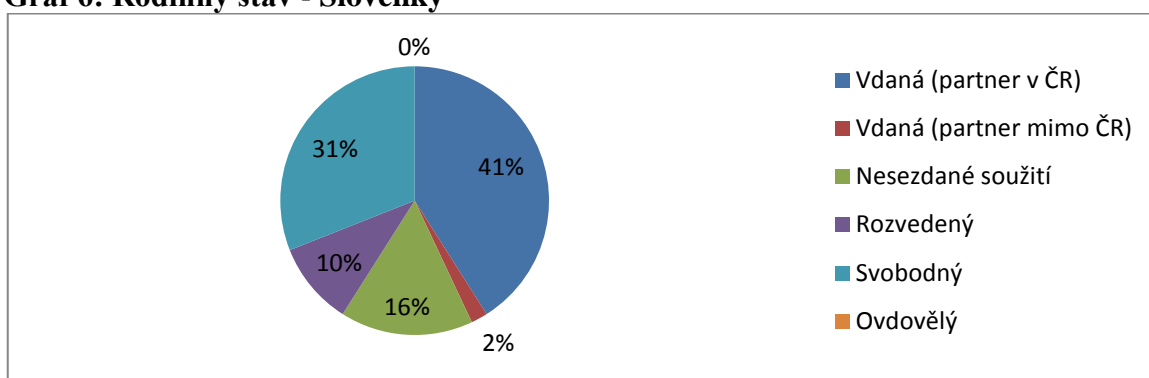
Graf 5: Rodinný stav - Slováci

Zdroj: Vlastní výzkum

Z grafů je též patrné, že oproti Polákům a Polkám v ČR žije víc sezdaných Slováků a Slovenek s partnerem/partnerkou v ČR a nesezdaných. Stejný je u obou národností počet sezdaných s partnerem/partnerkou mimo ČR. Naopak méně v České republice žije Slováků a Slovenek ovdovělých, svobodných a rozvedených.

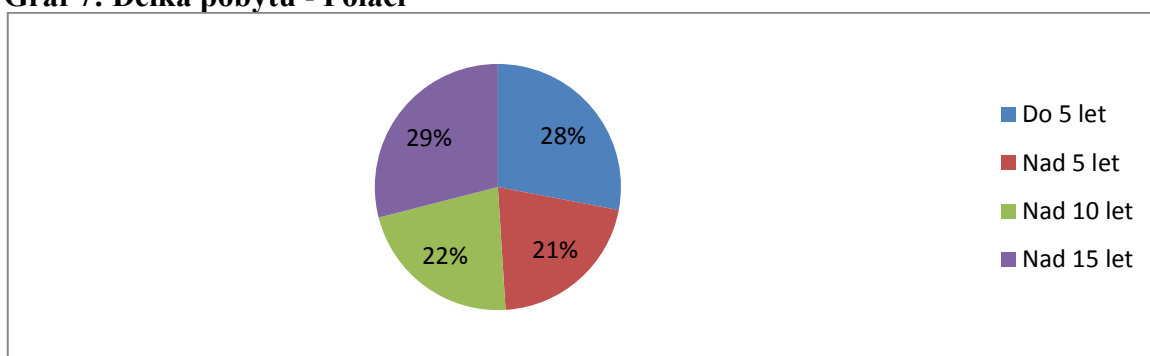
Graf 6: Rodinný stav - Slovenky

Zdroj: Vlastní výzkum

V dotaznících se řešila i délka pobytu příslušníků jednotlivých národnostních menšin na území ČR. Z grafů 7 a 8 můžeme vyčíst, že skupiny Poláků, jejichž délka pobytu u nás je do 5 let, nad 5 let, nad 10 let i nad 15 let, jsou zhruba stejně velké, zatímco v případě Slováků převažuje skupina pobývajících u nás dobu delší než 15 let - uvedla to více než polovina respondentů.

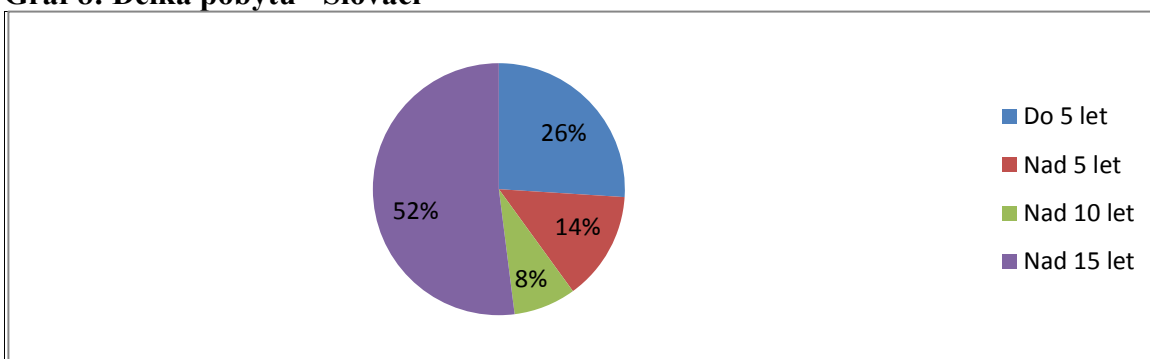
Graf 7: Délka pobytu - Poláci

Zdroj: Vlastní výzkum

Více než polovina slovenských respondentů žije v České republice déle než 15 let, přibližně čtvrtina dobu kratší než 5 let. Druhou nejméně početnou skupinou jsou Slováci žijící u nás déle než 5 let, méně než pět let v ČR žije necelá desetina respondentů.

Graf 8: Délka pobytu - Slováci

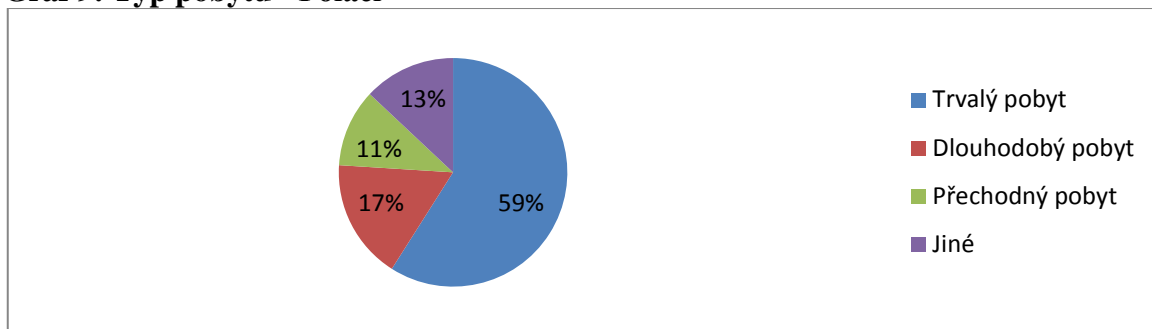

Zdroj: Vlastní výzkum

S délkou pobytu souvisí i jeho typ. Grafy 9 a 10 nám ukazují, že více než polovina Poláků má v ČR trvalý pobyt. Počty polských respondentů s dlouhodobým, přechodným a jiným typem pobytu jsou téměř stejné.

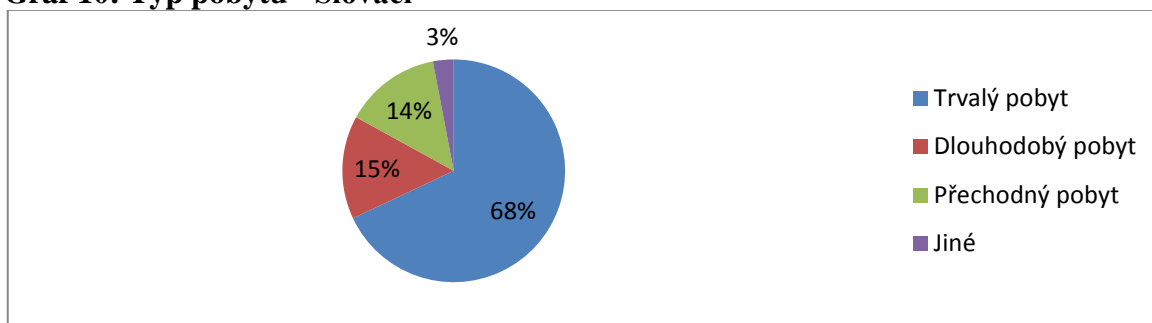
Graf 9: Typ pobytu - Poláci

Zdroj: Vlastní výzkum

Slováci mají v České republice vyšší počet svých občanů s trvalým pobyt. Naopak o desetinu méně Slováků má v České republice jiný typ pobytu než trvalý, dlouhodobý a přechodný. Počty příslušníků slovenské národnostní menšiny s dlouhodobým a přechodným pobyt v České republice jsou téměř vyrovnané.

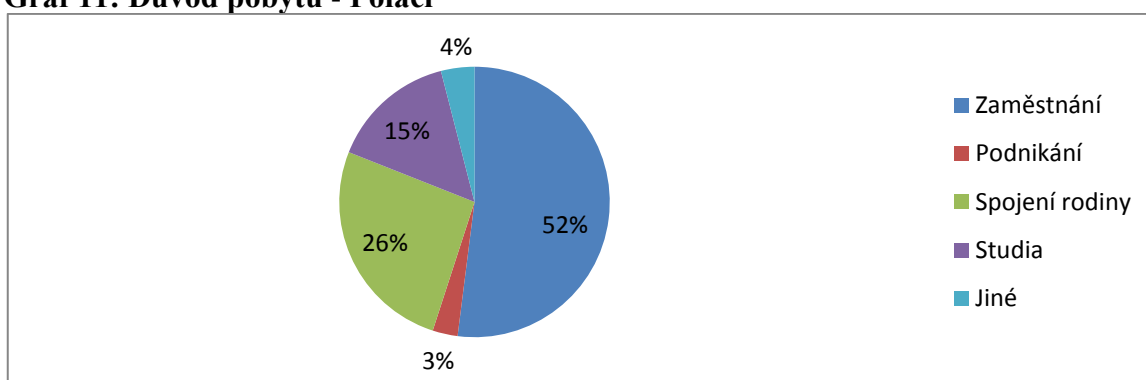
Graf 10: Typ pobytu - Slováci

Zdroj: Vlastní výzkum

Slováci i Poláci v České republice nejčastěji žijí, protože zde mají zaměstnání. Z grafu 11 můžeme vyčíst, že v případě Poláků se jedná o více než polovinu respondentů. Pro více než čtvrtinu dotázaných je důvodem pobytu u nás spojení rodiny, více než šestina z nich zde studuje. Naopak nejméně Poláků v České republice žije kvůli podnikání a z jiných důvodů.

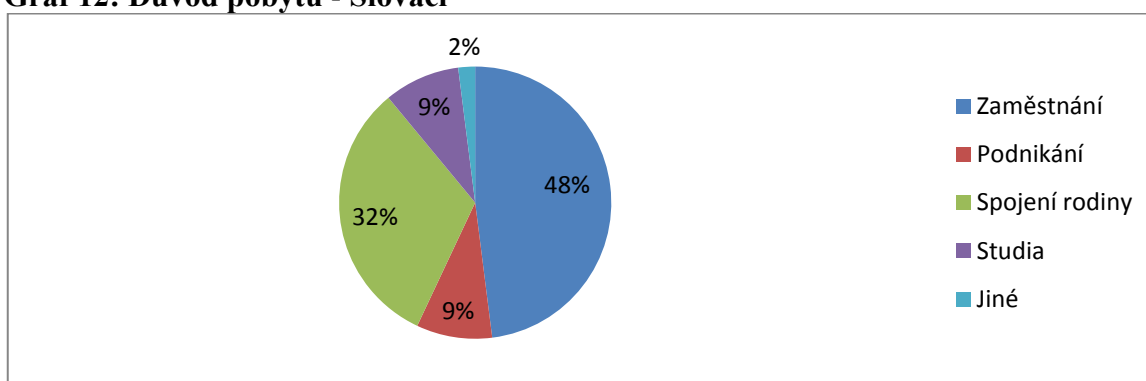
Graf 11: Důvod pobytu - Poláci

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 12 ukazuje, že pro výše uvedené důvody se vyslovil zhruba stejný počet Slováků - pro zaměstnání necelá polovina, téměř třetina uvedla jako důvod pobytu v České republice spojení rodiny, necelá desetina podnikání a studium. Nejméně Slováků uvedlo jiné důvody pro pobyt v České republice.

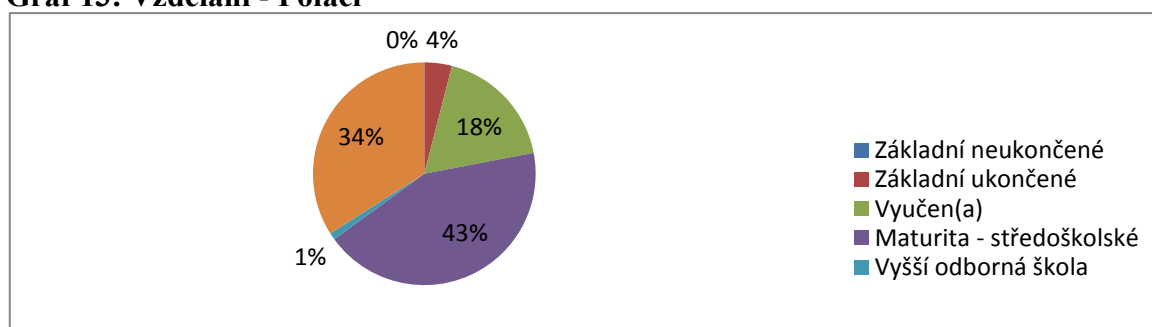
Graf 12: Důvod pobytu - Slováci

Zdroj: Vlastní výzkum

Menší rozdíly mezi Poláky a Slováky najdeme ve vzdělání. Z grafu 13 je patrné, že mezi tázanými bylo nejvíce (téměř polovina) Poláků vzdělaných středoškolsky s maturitou, více než třetina uvedla vysokoškolské vzdělání. Necelá pětina Poláků napsala, že jsou vyučení. Ukončené pouze základní vzdělání mělo více Poláků než těch, kteří vystudovali vyšší odbornou školu. Bez neukončeného základního vzdělání nebyl ani jediný Polák.

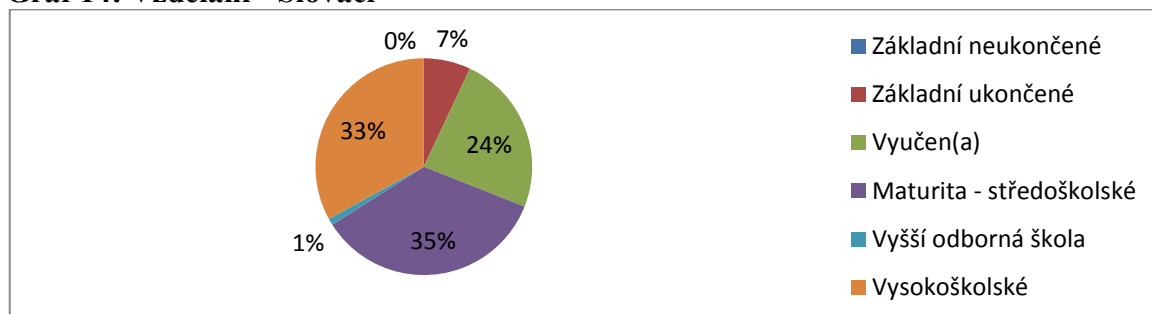
Graf 13: Vzdělání - Poláci

Zdroj: Vlastní výzkum

Na grafu 14 vidíme, že stejně tak mezi Slováky se nenacházel jediný respondent bez základního vzdělání. Vyrovnané byly i počty slovenských občanů s vyšší odbornou školou. S pouhým ukončeným základním vzděláním bylo Slováků více než Poláků, stejně tak i vyučených. Naopak menší počet Slováků (více než třetina) uvedl středoškolské vzdělání s maturitou. Počet vysokoškolsky vzdělaných Slováků (téměř třetina) je téměř totožný s Poláky.

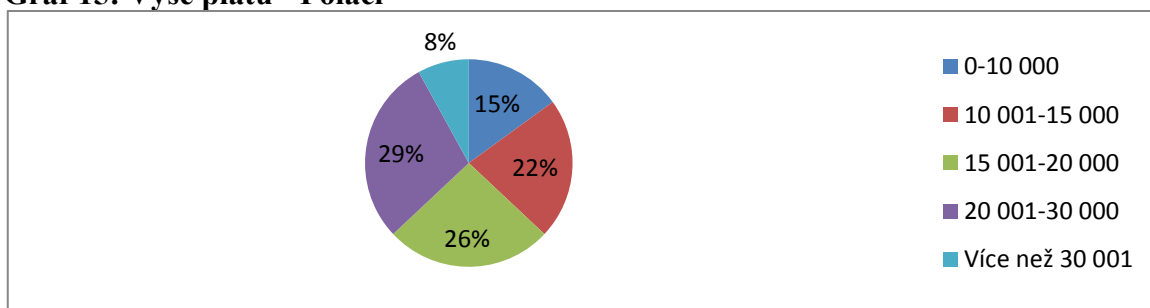
Graf 14: Vzdělání - Slováci

Zdroj: Vlastní výzkum

Velmi podobné mají Poláci a Slováci platy. Na grafu 15 je vidět, že největší počet Poláků (téměř třetina) pobírá plat ve výši 20 001-30 000 korun, druhou nejčastější skupinou byli Poláci s výplatou mezi 15 001 a 20 000 korunami - tuto výši příjmů uvedla zhruba čtvrtina dotázaných. Necelá čtvrtina Slováků pobírá na území České republiky plat ve výši 10 001-15 000 korun, zhruba šestina méně než 10 000. Nejmenší zastoupení mají Slováci vydělávající si u nás více než 30 001 korunu - těch je necelá desetina.

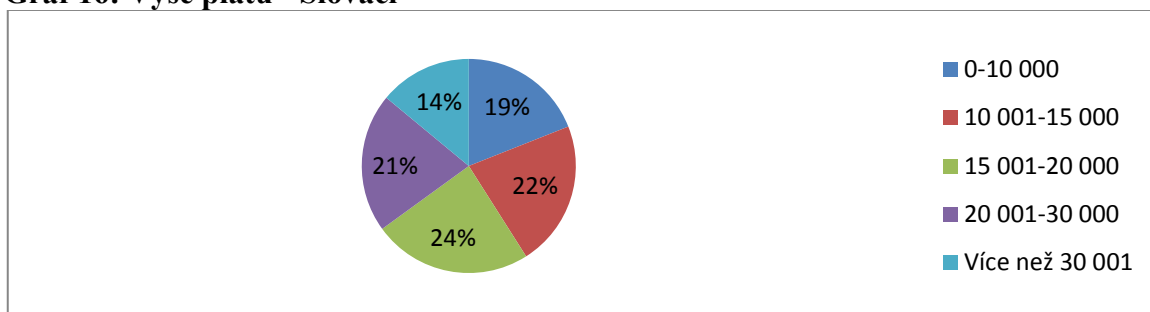
Graf 15: Výše platu - Poláci

Zdroj: Vlastní výzkum

Rovnoměrnější je zastoupení všech platových kategorií u Slováků - téměř čtvrtina jich podle grafu 16 vydělává 15 001-20 000 Kč měsíčně, více než 30 001 korunu sedmína respondentů. Každé ze tří zbývajících platových kategorií náleží zhruba pětina dotázaným.

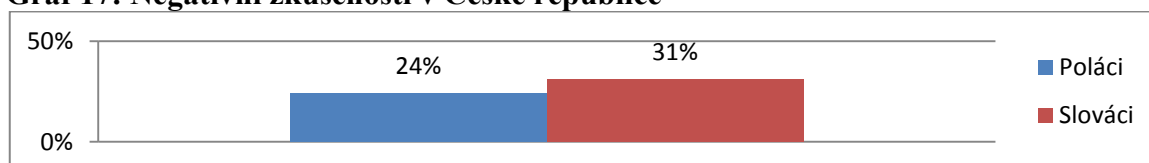
Graf 16: Výše platu - Slováci

Zdroj: Vlastní výzkum

Jedna z otázek se zaměřila na zkušenosti Poláků a Slováků s Českou republikou. Podle grafu 17 negativní zkušenosti v České republice uvedla téměř třetina Slováků a necelá čtvrtina Poláků.

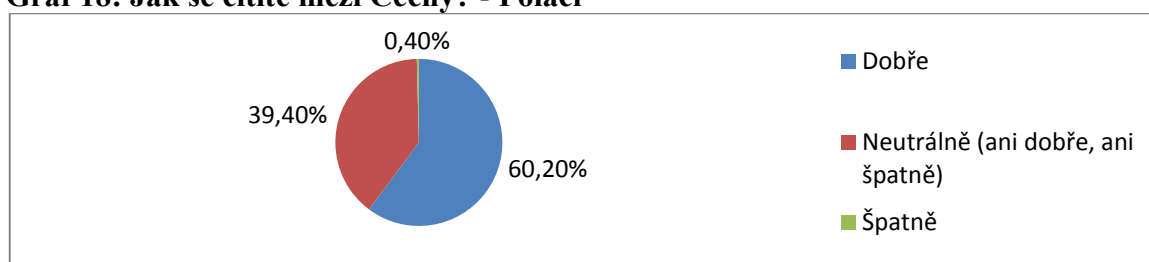
Graf 17: Negativní zkušenosti v České republice

Zdroj: Vlastní výzkum

Obě národnostní menšiny, které se podílely na výzkumu, hodnotily i svůj postoj k Čechům. Podle grafů 18 a 19 se zhruba dvě třetiny dotazovaných mezi námi cítily dobře, zbylá třetina neutrálně.

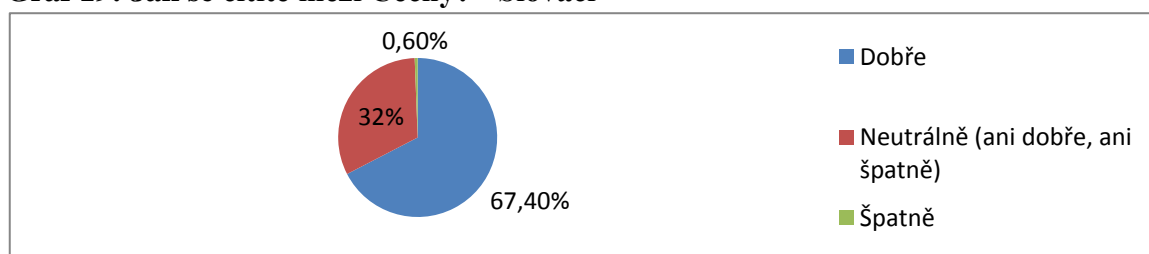
Graf 18: Jak se cítíte mezi Čechy? - Poláci

Zdroj: Vlastní výzkum

Špatně se mezi Čechy cítilo zhruba půl procenta respondentů obou národnostních menšin.

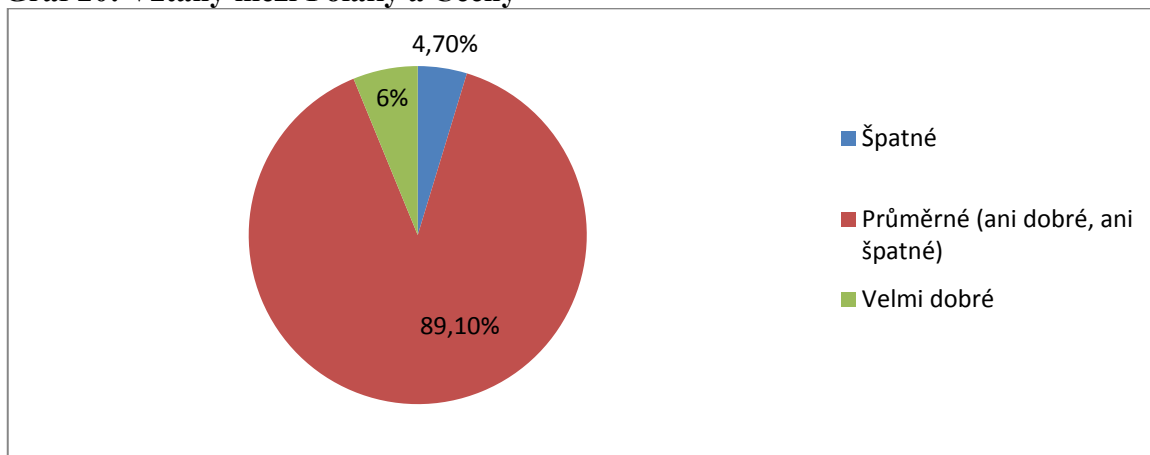
Graf 19: Jak se cítíte mezi Čechy? - Slováci

Zdroj: Vlastní výzkum

Podobně Poláci i Slováci hodnotí vztahy mezi Čechy a svými národnostními skupinami. Z grafů 20 a 21 je patrné, že nejvíce dotázaných považovalo tyto vztahy za průměrné, rozdíl mezi dobrými a špatnými vztahy se pohyboval v rámci dvou procent odpovědí.

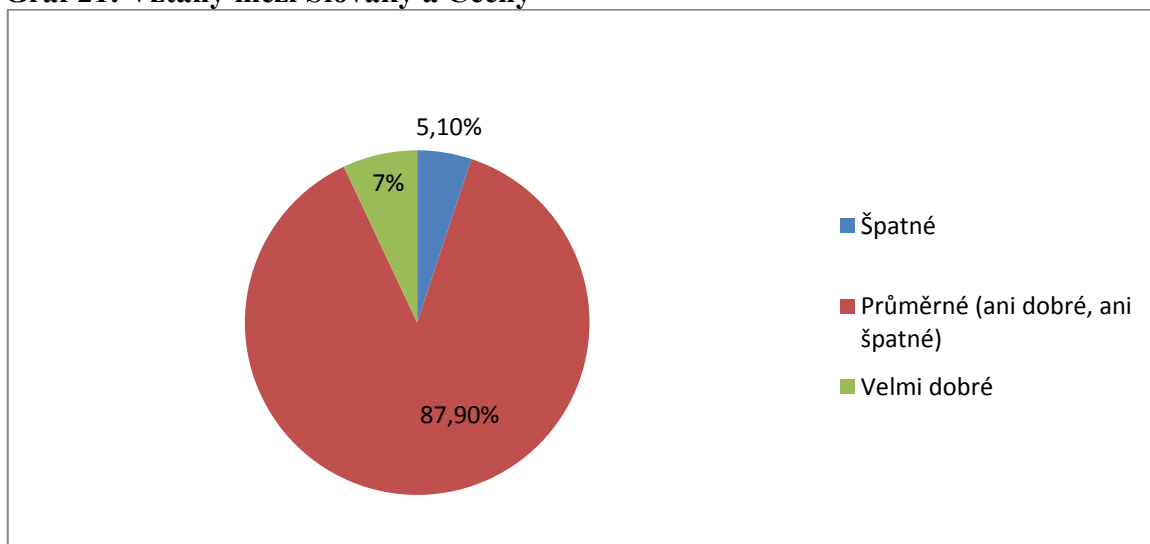
Graf 20: Vztahy mezi Poláky a Čechy

Zdroj: Vlastní výzkum

Při srovnání obou národností zjistíme, že Poláci i Slováci mají své vztahy s Čechy prakticky stejné.

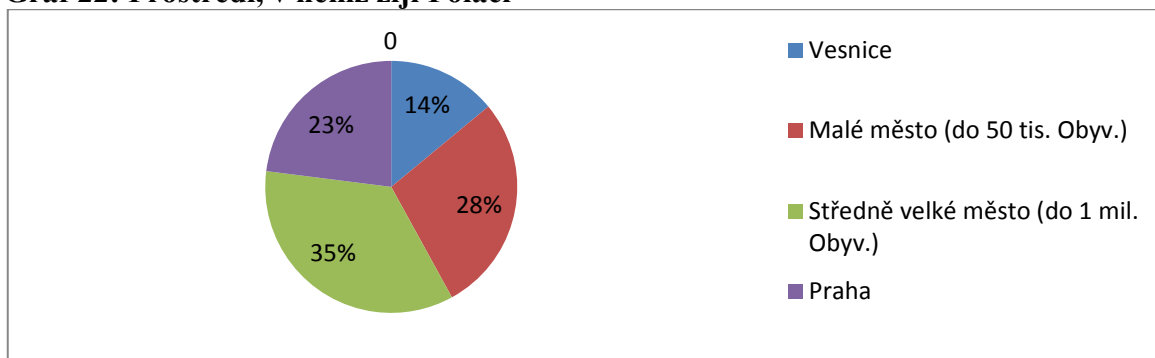
Graf 21: Vztahy mezi Slováky a Čechy

Zdroj: Vlastní výzkum

Zajímavé je srovnání prostředí, v němž žijí tyto dvě národnostní menšiny. Na grafu 22 vidíme, že nejvíce Poláků (více než třetina) žije ve středně velkých městech do 1 milionu obyvatel, více než čtvrtina v malých městech do 50 tisíc obyvatel a téměř čtvrtina v Praze. Nejméně (pouhá sedmina) Poláků žije na vesnicích.

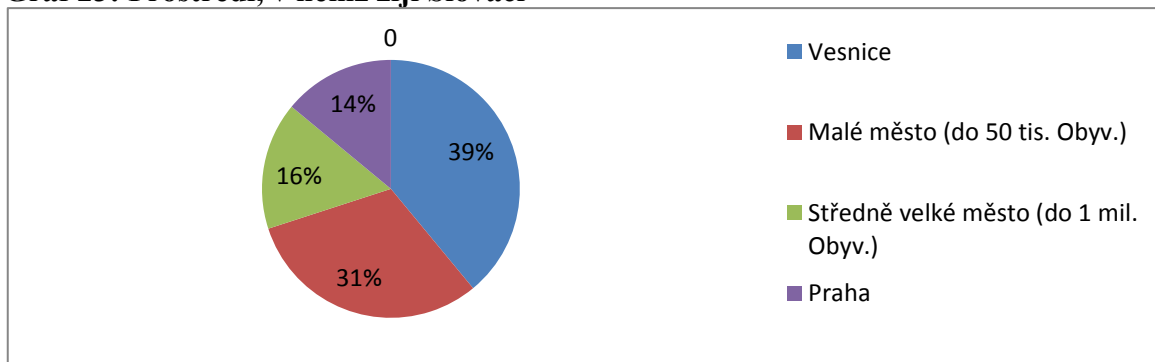
Graf 22: Prostředí, v němž žijí Poláci

Zdroj: Vlastní výzkum

U Slováků je tento poměr jiný - graf 23 ukazuje, že nejvíce jich žije na vesnicích, dále pak v malých městech. Počet Slováků žijících ve středně velkých městech a v Praze je téměř vyrovnaný. Závislost mezi národností a prostředím je zřejmá.

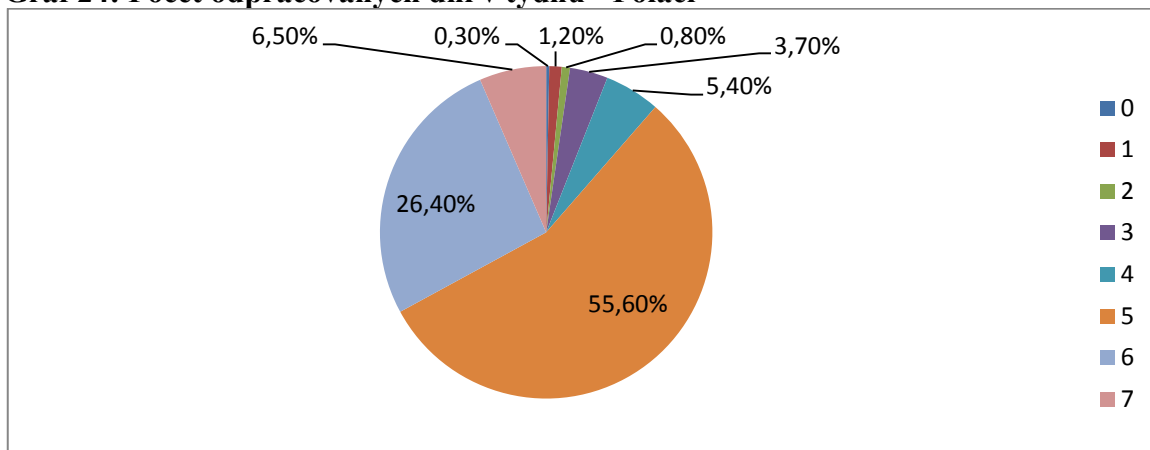
Graf 23: Prostředí, v němž žijí Slováci

Zdroj: Vlastní výzkum

Průzkum se zabýval i dobou, kterou Poláci a Slováci žijící na českém území stráví v práci. Z grafů 24 a 25 je patrné, že tato doba je u Poláků i Slováků zhruba stejná: Přibližně polovina Slováků i Poláků stráví v práci 5 dní v týdnu, přibližně čtvrtina 6 dní.

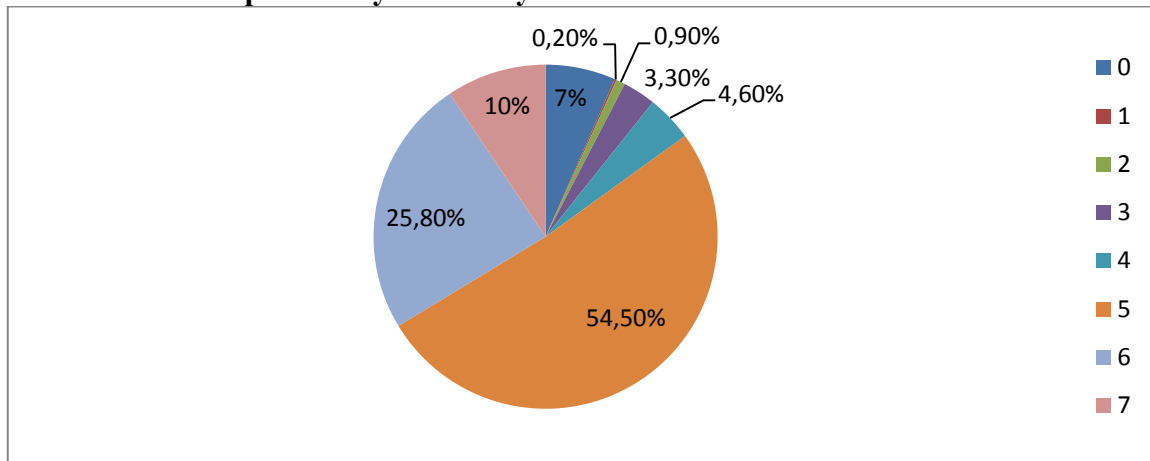
Graf 24: Počet odpracovaných dní v týdnu - Poláci

Zdroj: Vlastní výzkum

Více Slováků (desetina z celkového počtu dotázaných) pracuje všech sedm dní v týdnu. Větší počet Slováků zároveň během týdne nezavítá do práce ani jednou.

Graf 25: Počet odpracovaných dní v týdnu - Slováci

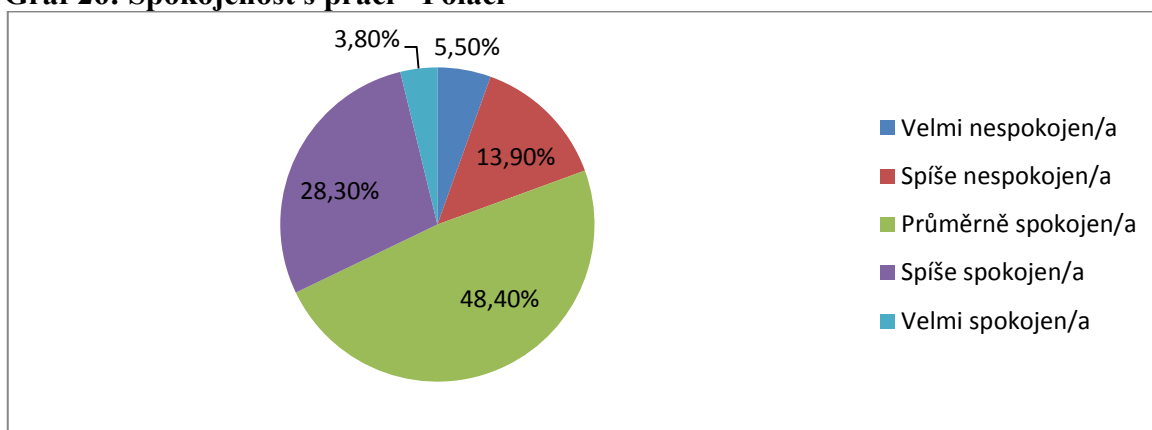

Zdroj: Vlastní výzkum

Na grafech 26 a 27, zobrazujících spokojenost Poláků a Slováků s prací v České republice, si můžeme povšimnout, že mírně spokojenější jsou Poláci. Jedná se ale o rozdíly pouze v jednotkách procent.

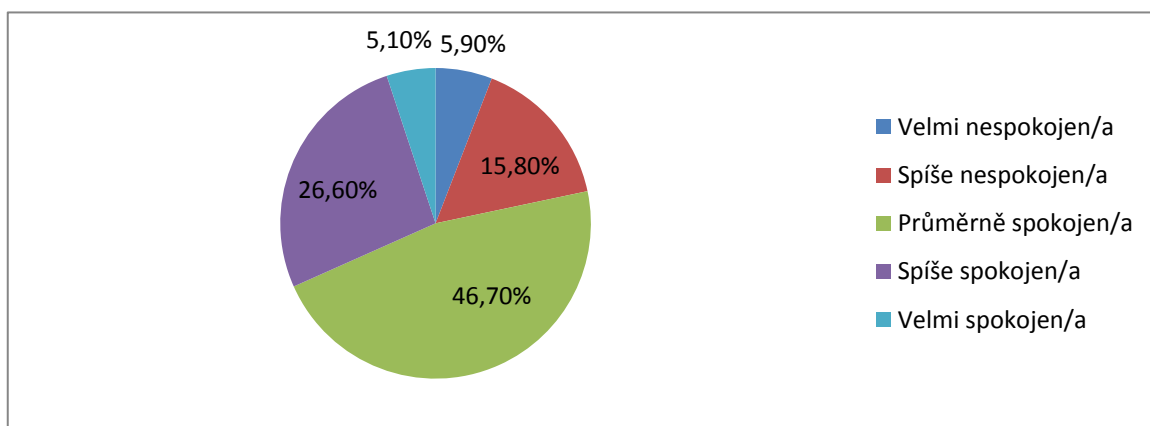
Graf 26: Spokojenost s prací - Poláci

Zdroj: Vlastní výzkum

Zhruba polovina dotázaných u obou národností je se svou prací spokojena průměrně. Více než čtvrtina je spíše spokojena, přibližně sedmina spíše nespokojena. Velmi spokojených i velmi nespokojených je se svou prací více Slováků, zde se ale taktéž jedná o rozdíly v jednotkách procent.

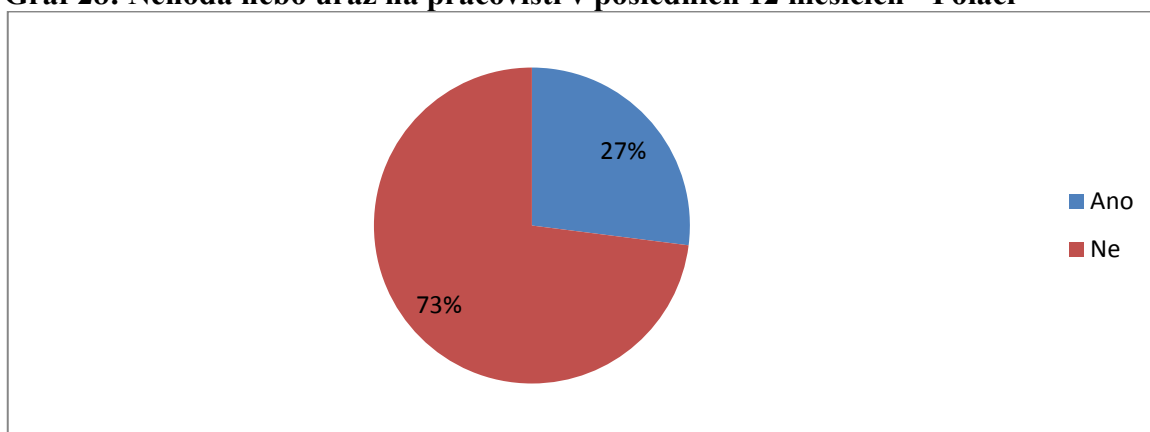
Graf 27: Spokojenost s prací - Slováci

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázky v dotaznících se zabývaly i tématem pracovních úrazů. Graf 28 ukazuje, že téměř tři čtvrtiny Poláků odpověděly, že během uplynulého roku neutrpěly žádný úraz. S tím souvisí i míra dodržování zásad bezpečnosti a ochrany při práci.

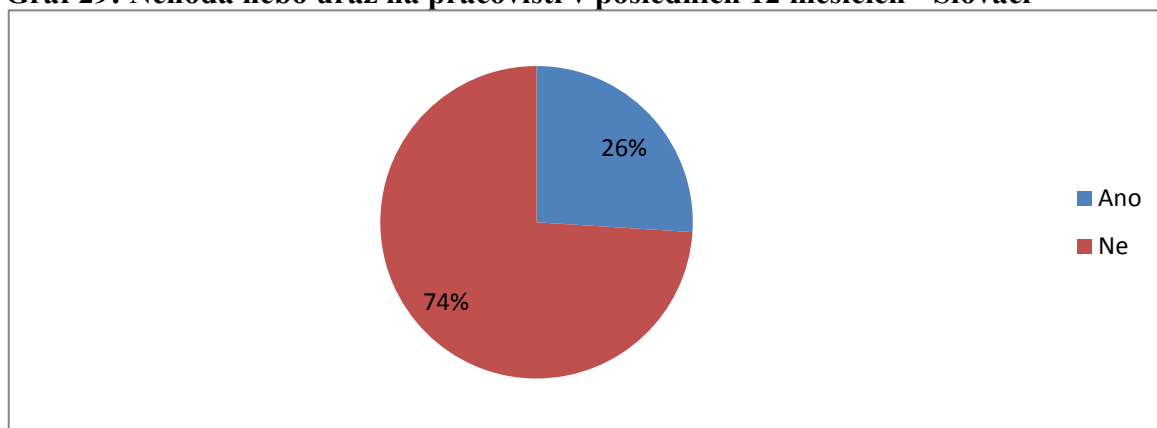
Graf 28: Nehoda nebo úraz na pracovišti v posledních 12 měsících - Poláci

Zdroj: Vlastní výzkum

Na grafu 29 vidíme, že stejně si, co se týká pracovních úrazů, vedli i Slováci.

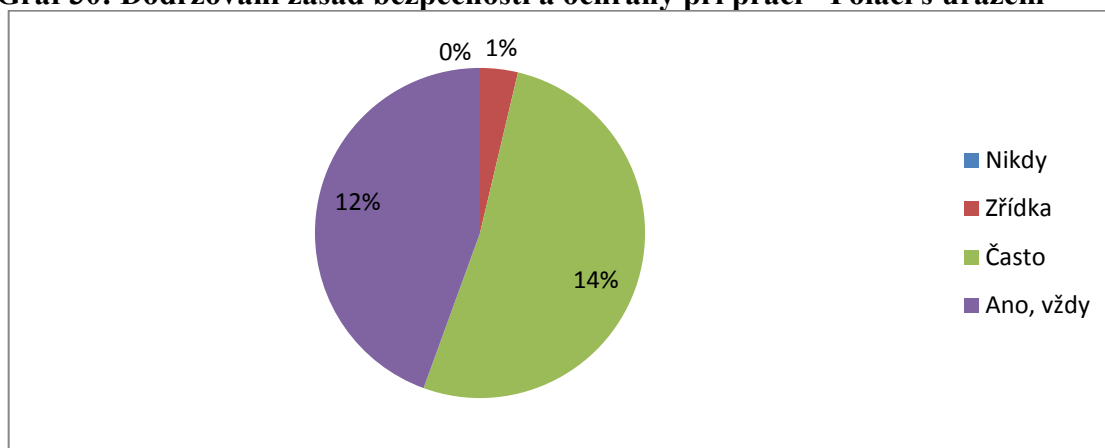
Graf 29: Nehoda nebo úraz na pracovišti v posledních 12 měsících - Slováci

Zdroj: Vlastní výzkum

Z grafů 30 a 31 vyplývá, že co do počtu dotazovaných bez úrazu v práci během posledního roku dopadli Slováci téměř stejně jako Poláci. Poměr mezi mírou dodržování zásad bezpečnosti a ochrany při práci u Poláků a u Slováků je však výraznější.

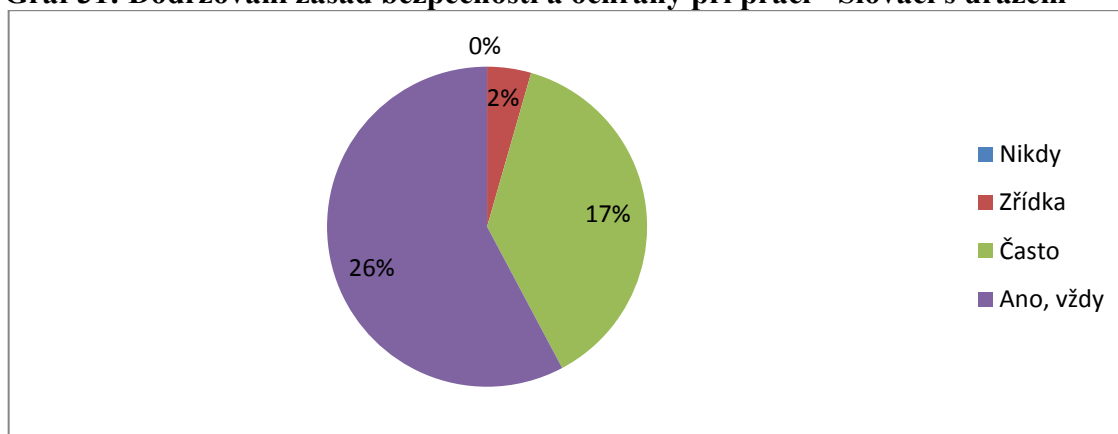
Graf 30: Dodržování zásad bezpečnosti a ochrany při práci - Poláci s úrazem

Zdroj: Vlastní výzkum

Na grafu 31 vidíme, že zásady bezpečnosti a ochrany při práci dodržuje o 14 % víc Slováků, kteří jsou v tomto směru oproti Polákům zodpovědnější.

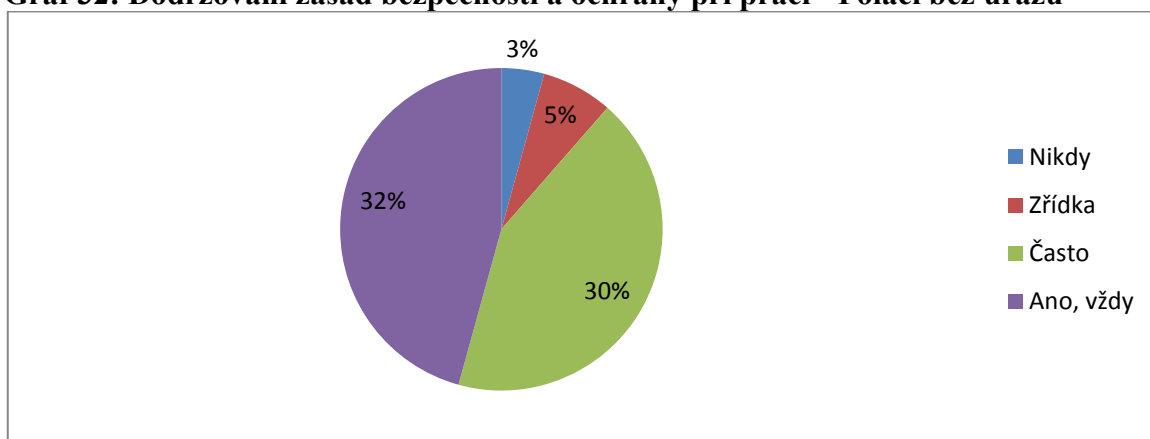
Graf 31: Dodržování zásad bezpečnosti a ochrany při práci - Slováci s úrazem

Zdroj: Vlastní výzkum

Z grafů 32 a 33 je vyplývá zajímavá informace: stejný počet Slováků dodržuje zásady bezpečnosti a ochrany při práci ve skupině s úrazem i bez úrazu, zatímco v případě Poláků činí rozdíl mezi těmito dvěma skupinami 20 %.

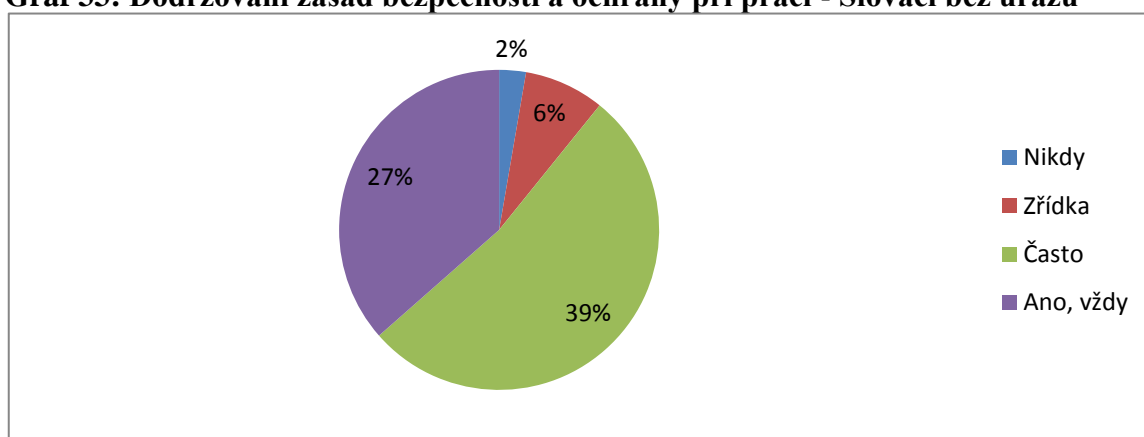
Graf 32: Dodržování zásad bezpečnosti a ochrany při práci - Poláci bez úrazu

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 33 ukazuje, že počty Poláků a Slováků bez úrazu při práci jsou vyrovnanější než mezi skupinami pracovníků s úrazem.

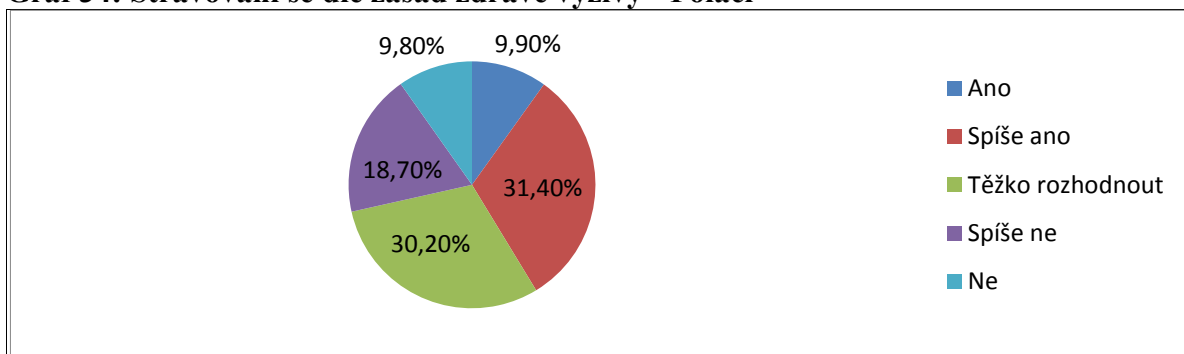
Graf 33: Dodržování zásad bezpečnosti a ochrany při práci - Slováci bez úrazu

Zdroj: Vlastní výzkum

Důležitou součástí života každého z nás je stravování, proto se část výzkumu mezi Poláky a Slováky zabírala i tímto tématem. Z grafů 34 a 35 je patrné, že Poláci i Slováci dbají zhruba stejně na zdravou výživu.

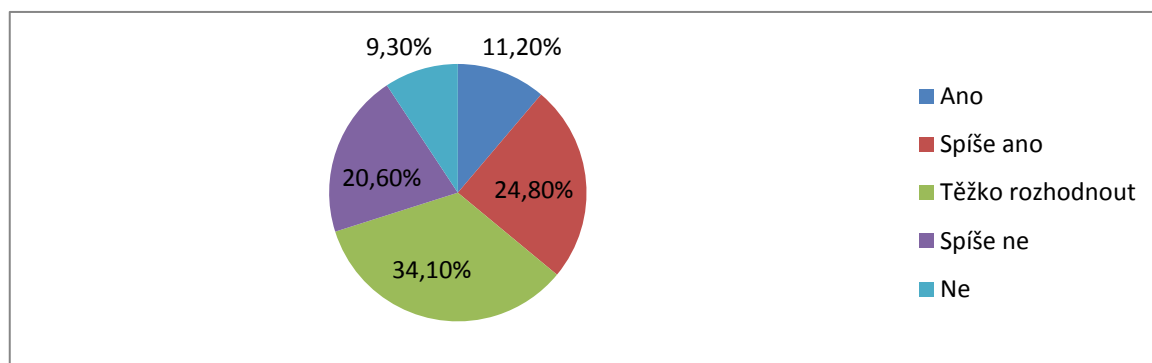
Graf 34: Stravování se dle zásad zdravé výživy - Poláci

Zdroj: Vlastní výzkum

Nejvíce Poláků i Slováků nedovede na otázku zdravé výživy jednoznačně odpovědět (zhruba třetina z celkového počtu dotazovaných u obou národností), druhou nejčastější odpovědí bylo: *spíše ano*. Zde je nejvýraznější rozdíl v počtu odpovědí mezi národnostmi - takto na otázku zdravé výživy odpověděla téměř čtvrtina Slováků, oproti tomu třetina Poláků. Třetí nejčastější odpovědí u obou skupin dotazovaných bylo: *spíše ne* (zhruba pětina Poláků i Slováků), následují odpovědi *ano* a *ne* (zhruba desetina Poláků i Slováků).

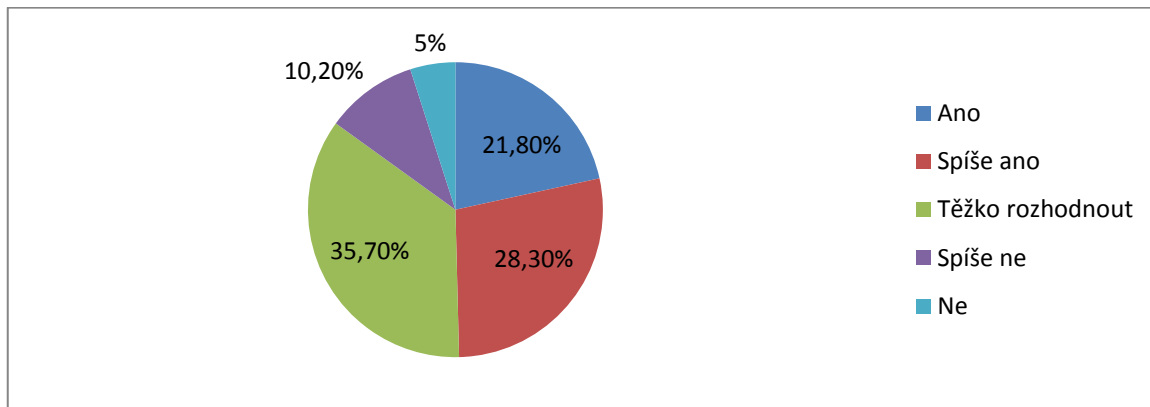
Graf 35: Stravování se dle zásad zdravé výživy - Slováci

Zdroj: Vlastní výzkum

Téměř stejný postoj zaujímají Poláci a Slováci k české kuchyni - nejvíce dotázaných na ni podle grafů 36 a 37 nemá konkrétní názor, následují odpovědi kladné.

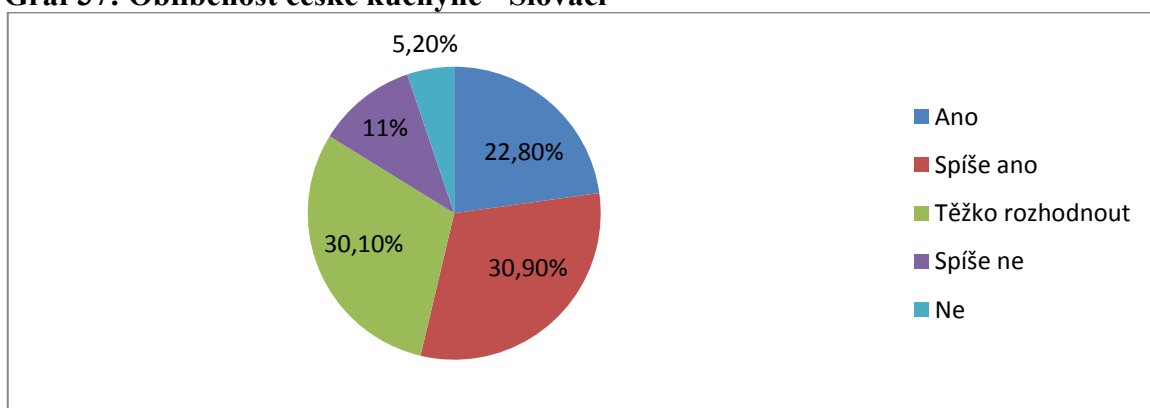
Graf 36: Oblíbenost české kuchyně - Poláci

Zdroj: Vlastní výzkum

Zhruba třetina respondentů každé národnosti odpovídala neutrálně, následovala spíše kladná odpověď - rozdíly mezi jednotlivými odpověďmi se pohybují v jednotkách procent. Jednoznačné *ano* vyjádřila české kuchyni u obou národností více než čtvrtina respondentů. Přibližně desetinu dotázaných se česká kuchyně spíše nelíbí, úplně nespokojeno je s ní minimum Poláků i Slováků.

Graf 37: Oblíbenost české kuchyně - Slováci

Zdroj: Vlastní výzkum

4 Diskuse

4.1 Diskuse k hypotéze 1

Hypotézu 1 výsledky výzkumu vyvrací. Slováci totiž přiznávají více negativních zkušeností s Českou republikou než Poláci a zároveň jim připadá, že s Čechy nemají tak pozitivní vztahy. Poláci jsou navíc spokojenější v práci než Slováci. Slováci se však naopak cítí mezi Čechy lépe než Poláci a mají i radši českou kuchyni.

Tyto výsledky však může ovlivnit prostředí, v kterém každá z národností žije - zatímco nejvíce Slováků žije na vesnicích, Poláci nejčastěji bydlí ve středně velkých městech (do 1 milionu obyvatel). Slováci tak mohou na vesnicích s malým počtem obyvatel intenzivněji vnímat odtazítost (případně nevráživost) většiny vůči nim jakožto cizincům, což může ve velké míře způsobovat negativní zkušenosti s Českou republikou. Tyto zkušenosti naopak Poláci tolik nevnímají, jelikož se spíše ztratí v anonymitě měst mezi jejich obyvateli, kterých je zde větší počet než na vesnicích. Skutečnost, že narozdíl od Slováků většina Poláků bydlí ve městech, jim nahrává i k větší spokojenosti v práci - města totiž díky pestřejší nabídce pracovního trhu poskytují více možností pracovního uplatnění. Ačkoli Slovákům nepřipadá, že s Čechy mají natolik pozitivní vztahy jako Poláci, přesto se mezi nimi cítí lépe a zároveň mají radši než Poláci českou kuchyni. To vše díky společnému jmenovateli, kterým byla společenská československá federace. Ta existovala mezi lety 1918 a 1938 a dále od roku 1945 do roku 1992. Český a slovenský národ tak byly po většinu dvacátého století spojeny v jeden společný stát, což Čechy a Slováky dodnes významně sblízuje. Navíc jsou si bližší i po jazykové stránce, Slováci se tak více cítí jako doma.

Vacková a kol. si též všimají prostředí, v němž žijí jednotlivé národnostní minority. Vietnamci, Ukrajinci a Mongolové, které srovnávají, mají taktéž jako Poláci a Slováci, které srovnává má práce, „své“ prostředí, kde žijí nejčastěji. Má práce potvrzuje závislost mezi národnostmi a prostředím. U Ukrajinců, Vietnamců a Mongolů si navíc všimá i souvislosti mezi délkou pobytu, vzděláním a typem bydlení.

Otázky 17-21 ve výzkumu k této bakalářské práci se zabývají negativními zkušenostmi Poláků a Slováků s Českou republikou, jejich pocity mezi Čechy a vztahy mezi Čechy a Poláky/Slováky z pohledu těchto dvou národnostních minorit. Jasný vliv národností imigrantů na jejich sociální vztahy prokazují ve své práci i Vacková a kol., kteří řeší například i témata: *národnost vs. dostatek přátel* nebo *národnost vs. osoba v okolí, kterou mohou požádat o pomoc*. Stejně tak podle Vackové a kol. souvisí s kvalitou sociálních vztahů i délka pobytu a vzdělání cizinců. Pocit uznání od Čechů, přítomnost přátel nebo kontakty s lidmi v zemi původu - to vše poskytuje imigrantům sociální podporu a tím zároveň přispívá k jejich lepšímu zdravotnímu stavu.

Na zdravotní stav jedince, který do určité míry odráží adjustaci na životní podmínky, má velký vliv i správná výživa. Tímto tematickým okruhem se zabýval výzkum v této bakalářské práci v otázkách 34-37. Právě výživa je jedním z kamenů úrazu mezi migranty. Často kvůli bídě sociální situaci nemají dostatek peněz na zdravé čerstvé potraviny, a tak se uchylují k nakupování laciných, energeticky málo nebo až přespříliš vydatných potravin, které jsou místo na vitaminy a minerály bohaté na umělé chemické látky způsobující podvýživu nebo naopak obezitu a s nimi spojené současné civilizační choroby - cukrovku, onemocnění kardiovaskulárního systému, či v extrémních případech dokonce i o rakovinu. Poláci a Slováci mají podobné ekonomické postavení, jako Češi, výsledky jejich odpovědí v průzkumu na otázku: *Zdravé stravování - ano, či ne?* jsou tedy s Čechy srovnatelné. Z toho vyplývá, že stejně tak srovnatelná jsou mezi těmito třemi národnostmi i rizika výskytu výše zmíněných civilizačních chorob.

Zdravé stravování ovšem neznamená pouze látkovou vyváženost stravy, ale také její pravidelnost. I v této kategorii lze mezi Čechy, Slováky a Poláky vysledovat určitou podobnost, neboť mají zhruba stejně dlouhý pracovní týden a pracovní dobu. Úplně jinak jsou na tom s pravidelností stravování podle Vackové a kol. Vietnamci, kteří kvůli vysokému počtu odpracovaných hodin nemají na jídlo tolik času. Zato však oproti ostatním národnostem více upřednostňují kvalitní potraviny. Ze tří národů, které

Vacková a kol. srovnávali, měli Vietnamci a Mongolové nižší riziko morbidity. Můžeme tedy tvrdit, že asijské národy se stravují zdravěji než evropské.

Jedna z podkapitol této bakalářské práce je věnována i zdravotnímu pojištění cizinců. Vacková a kol. se zevrubně rozepisují o právech a povinnostech pojištěnců, jakož i typech zdravotního pojištění (veřejné x komerční) a definují skupiny cizinců, kteří mají povinnost platit veřejné zdravotní pojištění (a následně pak samozřejmě i čerpat jeho možnosti). Stejně tak zde najdeme popis systému poskytování zdravotní péče.

Ve větším množství se mezi cizinci vyskytují pracovní úrazy. *„Vyšší výskyt pracovních úrazů u cizinců je dle Státního úřadu práce způsoben nedostatečně odhadnutým rizikem, nedostatkem osobních předpokladů pro výkon práce a používání nebezpečných postupů.“* (30) Často může úraz zavinit i jazyková bariéra, kvůli které jsou cizinci nedostatečně proškoleni o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci.

Stejně jako sociální vztahy a kontakty mají na spokojenost imigrantů v České republice vliv i jejich příjem a životní úroveň. S tím souvisí i vzdělání a znalost češtiny, což potvrzují i Vacková a kol. I zde velmi záleží na tom, ke které národnosti imigranti patří.

4.2 Diskuse k hypotéze 2

Česká republika je díky své geografické poloze ve středu evropského kontinentu ideální cestou migrantů. Právě díky tomuto umístění se jedná ve většině případů o zemi transitní, pro spoustu migrantů se však stává cílovou. Důvody migrace mají lidé různé. Z výzkumu, který jsem pro tuto bakalářskou práci provedl mezi Poláky a Slováky v Moravskoslezském a Středočeském kraji, vyplynulo, že občané těchto dvou zemí k nám přicházejí nejčastěji za zaměstnáním a spojením rodiny. To potvrzuje i Zpráva o situaci migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce 2013, podle které k 31. 6. 2013 *„byli u států EU/EHP a Švýcarska (na českém trhu práce) nejvíce zastoupeni státní příslušníci Slovenska (123 538 osob), Polska (20 315 osob)...“* Podle téže zprávy

měli slovenští občané třetí nejpočetnější zastoupení mezi podnikateli - cizinci (po Vietnamcích a Ukrajincích) (21).

Hypotézu 2 výzkum potvrdil - v České republice skutečně žije z pracovních důvodů více Poláků než Slováků. Tento důvod pobytu udává 52 % dotazovaných Poláků a pouze 48 % Slováků. Souvislost hledejme opět v bývalé československé federaci, ve které byl český a slovenský národ spojen v jeden stát - Slováci se po území federace až do doby jejího zániku v roce 1992 přirozeně stěhovali a vytvářeli si zde rodiny. Často se pak stalo, že zůstali usazeni v nově vzniknuvší České republice a primárním důvodem pobytu pro většinu z nich zde byla rodina. S Poláky jsou české země sice také historicky spjaty, ovšem ne tak intenzivně a v tak velkém měřítku jako se Slováky.

Se zaměstnáním souvisí i vzdělání. Výše zmíněná zpráva uvádí polské a slovenské děti většinou mezi prvními deseti cizími národnostmi vzdělávajícími se v českém školském systému. Podle statistik dostupných z této zprávy je mezi Slováky patrný zvýšený zájem o české univerzity - procentuálně vyjádřeno v roce 2013 na vysokých školách v České republice studovalo 92 % z celkového počtu slovenských studentů. V mém výzkumu se přitom k vysokoškolskému vzdělání hlásilo pouhých 33 % respondentů.

Základním vzděláním nutným pro každého imigranta v nové zemi je znalost místního jazyka. Na té si Česká republika zakládá - je dokonce zákonnou podmínkou pro povolení k trvalému pobytu pro přistěhovalce ze třetích zemí. To ve své práci řeší i Vacková a kol. (30), kteří se zabývají *signifikantními vztahy mezi délkou pobytu, vzděláním a znalostí českého jazyka*. Vyplývá z ní, že čím déle cizinci v České republice pobývají a čím vyšší mají vzdělání, tím je jejich úroveň češtiny a zároveň spokojenost s ní vyšší.

4.3 Shrnutí

- Nejčastějšími důvody pobytu Poláků a Slováků na území České republiky jsou práce a spojení rodiny.
- Poláci i Slováci v České republice nejčastěji žijí shodně déle než 15 let.
- Nejvíce Poláků i Slováků je v České republice usazeno natrvalo.
- Poláci nejčastěji žijí ve středně velkých městech (do 1 milionu obyvatel), Slováci na vesnicích.
- Poláci i Slováci na území České republiky jsou nejčastěji sezdáni s manželkou žijící taktéž v České republice nebo svobodní. Totéž platí i pro Polky a Slovenky.
- Poláci i Slováci v České republice pobývajících mají nejčastěji středoškolské vzdělání s maturitou, dále vysokoškolské a učňovské.
- Poláci jsou celkově lépe placení, oproti Slovákům zároveň mají méně lidí s nejnižšími a nejvyššími příjmy.
- Poláci ve výzkumu uvádějí méně negativních zkušeností s Českou republikou, Slováci se oproti nim cítí mezi Čechy lépe.
- Poláci častěji považují své vzájemné vztahy s Čechy za velmi dobré nebo průměrné, naopak více Slováků je označilo jako špatné.
- Slováci odpracují víc hodin týdně než Poláci.
- Poláci jsou spokojenější se svou prací.
- Slováci méně častěji trpí pracovními úrazy, zároveň více dodržují pravidla bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.
- Více Poláků se stravuje zdravě.
- Slováci mají oproti Polákům radši českou kuchyni.

5 Závěr

Téma migrace je celosvětově den ode dne aktuálnější. V poslední době jsme obklopeni zprávami o islámských migrantech nebo o uprchlících z Afriky, umírajících na zaoceánských lodích na cestě ke středomořským státům... Méně pozornosti se však věnuje migraci „poklidné“, kdy přistěhovalci přicházejí do nové země v míru a bez zbytečných emocí. Tato bakalářská práce se zabývá migrací v regionálním měřítku tří středoevropských zemí, které sblížila jejich vzájemná historie. Migranti se nejčastěji stěhují z ekonomických důvodů nebo proto, že prchají před válečnými konflikty. Jaké důvody mají naši geografičtí sousedé k přesunu k nám, do České republiky? Tato práce si vytyčila za cíl pomocí průzkumu podat stručný, rámcový obraz o Polácích a Slovácích, kteří na našem území přebývají.

- Právě z výzkumu vyšlo, že průměrný příslušník/příslušnice jedné z těchto dvou národnostních minorit je v produktivním věku (mezi 35 a 40 lety), většinou se jedná o lidi seždané s partnerem/partnerkou v České republice nebo svobodné. Slováci v České republice zůstávají nejčastěji dlouhodobě (více než 15 let) - stejně tak i Poláci, ale u nich je poměr mezi jednotlivými dobami pobytu na českém území vyrovnanější. Nejčastějšími důvody, proč u nás Poláci i Slováci zůstávají, jsou zaměstnání a rodina. Do České republiky nejčastěji přicházejí Poláci i Slováci středoškolským nebo vysokoškolským vzděláním, čemuž odpovídá jejich příjem, který se pohybuje nejčastěji ve výši 15 001 - 30 000 Kč. Mezi Čechy se většinou cítí dobře, vzájemné vztahy s Čechy však nejčastěji vnímají jako průměrné. Zatímco Poláci nejraději bydlí ve středně velkých městech (do 1 milionu obyvatel), Slováci dávají přednost životu na vesnicích. Příslušníci obou národností však shodně nejčastěji chodí do práce 5x týdně a se svým zaměstnáním jsou průměrně spokojeni. Ve většině případů za uplynulý rok neutrpěli žádný pracovní úraz, protože dodržují zásady bezpečnosti a ochrany při práci. Pokud mají mluvit o svém názoru na zdravou výživu, buď si nejsou jisti, nebo odpovídají spíše kladně. Podobný vztah jako ke zdravé výživě mají i k české kuchyni.

Prostřednictvím výzkumu tak tato práce vyvrací hypotézu, že v adjustaci mezi Poláky a Slováky prakticky nejsou rozdíly. Jak je patrné z grafů, rozdíly mezi těmito dvěma národnostními minoritami se pohybují pouze v jednotkách procent.

Stejně tak se potvrzuje i hypotéza, že v České republice pobývá z pracovních důvodů víc Poláků než Slováků, i zde je však rozdíl mezi Poláky a Slováky minimální.

Tato práce má poskytnout alespoň základní představu o motivech lidí k jejich migraci mezi státy, o jejich potřebách a adjustačních problémech. Zároveň má i připomenout čtenáři, že existují nejen imigranti problémoví, ale i přizpůsobiví, kterých se nemusíme bát a s nimiž v případě naší ochoty a vstřícnosti můžeme žít v symbióze.

6 Seznam použité literatury

1. ASSELIN et al. 2006, in RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, Robert TRBOLA a Ondřej HOFÍREK. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2009, 309 s. ISBN 978-80-7419-023-0
2. BARŠA, Pavel a Andrea BARŠOVÁ. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2005, 308 s. ISBN 80-210-3875-6.
3. ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ: *Přehled dvoustranných smluv o sociálním zabezpečení sjednaných Českou republikou* [online]. 2015. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z <http://www.cssz.cz/cz/mezinarodni-smlouvy/smlouvy-uzavrene-cr/prehled-smluv.htm>
4. ČESKO. Zákon č. 40/1993 sb. ze dne 29. prosince 1992 o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1998. Dostupné také z <http://zakony-online.cz/?s148&q148=all>
5. ČESKÝ ROZHLAS: *Mladí Poláci opouštějí vlast, demografové varují před dalším odlivem* [online]. 2015. [cit. 2015-07-31]. Dostupné z http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/1484002
6. Český statistický úřad. Cizinci podle státního občanství (OBY5093PU_OK). *Český statistický úřad* [online]. 2008. [cit. 2015-08-02]. Dostupné z http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=OBY5093PU_OK&vo=null

7. DRBOHLAV, Dušan (2011): Imigrace a integrace cizinců v Česku: Několik zastavení na cestě země v její migrační proměně z Davida na téměř Goliáše. *Geografie*, 116, č. 4, s. 401–421.
8. DRBOHLAV, Dušan a kol. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?*. Vyd. 1. Praha: SLON, 2010, 207 s. ISBN 978-80-7419-039-1.
9. GAC SPOL. SRO. *Analýza přístupu imigrantů a imigrantek na trh práce a ke vzdělání v ČR, 2007* [online]. 2007. [cit. 2015-08-11]. Dostupné z http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_CIZnaTP_analyza_pristupu_imigrantu_aimigrantek_naTP_publicace.pdf
10. INFOCIZINCI: *Porovnání sazeb komerčního versus veřejného pojištění* [online]. 2015. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z <http://infocizinci.cz/zdravotni-pojisteni-cizincu/porovnaní-sazeb-komerčního-versus-veřejného-pojisteni/>
11. GABAL, Ivan a kol.. *Etnické menšiny ve střední Evropě*. 1. vydání. G plus G, 1999. ISBN 80-86103-23-4.
12. KIBRIA, Nazli. *Family Tightrope: The Changing Lives of Vietnamese Americans*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1993. ISBN 0-691-03260, ISBN 0-691-02115-5. Psáno v angličtině.
13. KOSMAN, Marcell. *Dějiny Polska*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2011, 451 s. ISBN 978-80-246-1842-5.
14. KUŠNIRÁKOVÁ, Tereza. [Vztah vietnamských navrátilců předlistopadové imigrace k československému státu a jeho společnosti](#). *Český lid: národopisný časopis*. 2012. Praha: Academia, 2012, roč. 99, č. 1, str. 45-66. ISSN 0009-0794.

15. LEONTIYEVA, Yana. Editorial. *Socioweb* [online]. 2009, č. 12 [cit. 2015-07-31]. ISSN 1214-1720. Dostupné z http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/173_soc.web_12_09.pdf
16. MAZAN, Leszek a Zdeněk HRABICA. *Polská Praha, aneb, Jak se z půlky stala polka*. Vyd. 1. Mnichovice: BVD, 2008, 337 s. ISBN 978-80-87090-16-9.
17. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Azyl a uprchlictví* [online]. 2015. [cit. 2015-03-21]. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl-migrace-a-integrace-azyl.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>
18. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Obecný přehled předmětu úpravy zákona o azylu* [online]. 2015. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/obecny-prehled-predmetu-upravy-zakona-o-azyly.aspx>
19. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY: *Pobyt cizince v azylových zařízeních* [online]. 2015. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl-migrace-a-integrace-azyl.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>
20. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Uprchlík* [online]. 2015. [cit. 2015-07-30]. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx?q=Y2hudW09Mw%3D%3D>

21. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY: *Zpráva o situaci migrace a integrace cizinců na území České republiky* [online]. 2015. [cit. 2015-08-04]. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>
22. NOVOTNÝ, Josef, Eva JANSKÁ, Dita ČERMÁKOVÁ (2007): Rozmístění cizinců v Česku a jeho podmiňující faktory: pokus o kvantitativní analýzu. *Geografie*, 112, č. 2, s. 204–220.
23. OSN. *Úmluva o právním postavení uprchlíků* [online]. [cit. 2015-07-30]. Dostupné z <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/uprchlici.pdf>
24. RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, Robert TRBOLA. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. 309 s. ISBN 978-80-7419-023-0
25. RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, Robert TRBOLA a Ondřej HOFÍREK. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2009, 309 s. ISBN 978-80-7419-023-0.
26. RUCZAL, Maciej. *Jagellonské dědictví: kapitoly z dějin středovýchodní Evropy*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2012, 234 s., xvi s. obr. příl. ISBN 978-80-7325-274-8.
27. SCS.ABZ.CZ SLOVNÍK CIZÍCH SLOV. *Adjustace* [online]. 2015. [cit. 2015-07-30]. Dostupné z http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=adjustace&typ_hledani=substr

28. SCS.ABZ.CZ SLOVNÍK CIZÍCH SLOV. *Migrace* [online]. 2015. [cit. 2015-07-30]. Dostupné z http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=migrace&typ_hledani=substr
29. SOURALOVÁ, Adéla. *Vzdělané dítě jako úspěšné naplnění migračního a rodičovského projektu? Vietnamské matky, jejich děti a vzdělanostní aspirace*. Sociální studia, Masarykova univerzita, 2014, roč. 11, č. 2, s. 75-97. ISSN 1214-813X.
30. VACKOVÁ, Jitka a kol. *Zdravotně sociální aspekty života imigrantů v České republice*. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-514-5
31. VÁVRA, Martin. *Sympatie k národům a národnostem*. *Socioweb* [online]. 2009, č. 12 [cit. 2015-08-01]. ISSN 1214-1720. Dostupné z http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/173_soc.web.12_09.pdf